

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
з курсу “Фінансовий аналіз”
для бакалаврів усіх форм навчання
спеціальності “Фінанси”

Затверджено
на засіданні кафедри аналізу
господарської діяльності.
Протокол № 7 від 5.03.2007 р.

Усі цитати, цифровий і фактичний
матеріал, бібліографічні відомості
перевірені, написання сторінок
відповідає стандартам.
Зауваження рецензентів ураховані.

/підпис укладачів/

Одеса ОДЕУ 2007

Опорний конспект лекцій з курсу “Фінансовий аналіз” для бакалаврів усіх форм навчання спеціальності “Фінанси” / укл. Н.В.Мозгова, О.М.Гайдаєнко.- Одеса: ОДЕУ, ротапринт, 2007 р.- 117с.

Укладачі: Н.В.Мозгова, канд.екон.наук, доцент
О.М.Гайдаєнко, ст.викладач

Рецензенти: Л.М.Переверзева , канд.екон.наук, доцент
(зовнішній рецензент)
Н.А.Волкова, канд.екон.наук, доцент
Н.С.Шевчук, канд.екон.наук, доцент

Коректор: А.О.Ковальова

Зміст конспекту

Вступ	3
I. Мета, зміст і метод фінансового аналізу.....	4
1.1. Фінансовий аналіз як база прийняття управлінських рішень	5
1.2. Користувачі інформації фінансового аналізу та суб'єкти аналізу	6
1.3. Фінансова звітність підприємства як інформаційна основа фінансового аналізу	7
1.4. Метод фінансового аналізу	15
<i>Контрольні запитання</i>	<i>17</i>
II. Аналіз прибутку і рентабельності.....	18
2.1. Завдання та джерела аналізу прибутку і рентабельності	18
2.2. Формування прибутку на підприємстві.....	20
2.3. Загальна оцінка виконання плану прибутку	24
2.4. Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності	29
2.5. Зведений підрахунок резервів збільшення прибутку.....	32
2.6. Методика аналізу використання прибутку	33
2.7. Аналіз взаємозв'язку обсягів виробництва, собівартості та прибутку».....	34
2.8. Аналіз рентабельності	38
<i>Контрольні запитання</i>	<i>46</i>
III. Аналіз фінансового стану підприємства	47
1. Значення, задачі, інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану	48
2. Аналіз майна підприємства і джерел його формування.....	52
2.1. Аналітична характеристика майна (аналіз динаміки, складу і структури активів підприємства).....	52
2.2. Аналіз оборотних активів.....	54
2.2.1. Аналіз динаміки складу і структури оборотних активів.....	54
2.2.2. Аналіз причин зміни оборотних коштів.....	57
2.2.3. Аналіз цільового використання оборотних коштів і руху грошових коштів.....	58
2.3. Аналіз динаміки складу і структури джерел формування майна (оцінка власних і позикових засобів, вкладених в активи).....	63
2.4. Оцінка стану власних оборотних коштів.....	65
2.5. Аналітична характеристика власного капіталу	66
2.6. Оцінка складу і динаміки поточних зобов'язань.....	68
3. Аналіз фінансової стійкості підприємства.....	73
3.1. Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості. Визначення типу фінансової стійкості.....	73
3.2. Аналіз відносних показників фінансової стійкості.....	76
4. Оцінка виробничо-фінансового лівериджу.....	83
5. Аналіз ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності підприємства. Оцінка імовірності банкрутства підприємства.....	86
6. Аналіз ефективності фінансово – господарської діяльності підприємства	97
6.1. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства	97
6.2. Загальна оцінка ділової активності підприємства.....	99
6.3. Аналіз ефективності використання оборотних коштів.....	106
<i>Контрольні запитання.....</i>	<i>109</i>
Глосарій.....	110
Додатки.....	113
Літературні джерела.....	115

Вступ

Становлення ринкової економіки в Україні, поява фінансових ринків, пріоритет фінансових ресурсів об'єктивно сприяли розвитку такого важливого напрямку аналітичної роботи, як фінансовий аналіз. Усі, хто залучений до управління підприємством, мають використовувати методи, прийоми, моделі фінансового аналізу для прийняття рішень, спрямованих на підвищення ефективності фінансової діяльності. Власникам уміння застосовувати аналітичні інструменти необхідне для збільшення рентабельності капіталу, своєчасної реалізації заходів щодо управління фінансовою стійкістю, визначення резервів підвищення прибутку та рентабельності, поліпшення платоспроможності та ліквідності; кредиторам та інвесторам – для ліквідації ризиків за позиками і вкладками, вибору оптимальних інвестиційних проектів.

Отже, від фахівців вимагаються певні знання з методики проведення фінансового аналізу, що обумовлює актуальність даної роботи.

Метою опорного конспекту лекцій з курсу “Фінансовий аналіз” є опанування його теоретичних основ та набуття практичних навичок аналітичної роботи. Він відображає зміни у сучасному фінансовому аналізі та враховує зміни у законодавстві, нормативній та інформаційній базі. Конспект буде сприяти здійсненню необхідної методичної допомоги студентам у самостійному вивченні тем курсу “Фінансовий аналіз”.

У конспекті пропонується глосарій основних термінів, перелік інформаційних джерел, наведено детальну методику аналізу прибутку, рентабельності та фінансового стану підприємства на прикладі Одеського олійножирового комбінату, до кожного розрахунку зроблено висновки. Для перевірки рівня засвоєння вивченого матеріалу наведено контрольні питання з кожного розділу.

І. МЕТА, ЗМІСТ І МЕТОД ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

Питання

- 1.1. Фінансовий аналіз як база прийняття управлінських рішень
- 1.2. Користувачі інформації фінансового аналізу та суб'єкти аналізу
- 1.3. Фінансова звітність підприємства як інформаційна основа фінансового аналізу
- 1.4. Метод фінансового аналізу

1.1 Фінансовий аналіз як база прийняття управлінських рішень

Фінансовий аналіз – це галузь економічної науки, яка досліджує вплив прийнятих і запланованих господарських рішень для зміни фінансового стану підприємства, його спроможності вчасно погасити свої зобов'язання, для підвищення ефективності використання наявних активів.

Аналіз фінансових результатів і фінансового стану підприємницької діяльності є важливим елементом фінансового менеджменту і аудиту.

У сучасних умовах підприємство виступає як самостійний суб'єкт господарської діяльності, що має статус юридичної особи і здійснює всі види діяльності (виробничу, науково-дослідну, комерційну) з метою одержання прибутку. Для цього діяльність підприємства вимагає використання сучасних методів фінансового аналізу в розв'язанні конкретних проблем суб'єктів підприємництва.

Слід зазначити, що для обґрунтування управлінських рішень не обов'язково досягти абсолютної правильності аналітичних розрахунків, головне в процесі аналізу — виявити тенденції розвитку аналізованої проблеми як у звітному періоді, так і на перспективу.

Якість фінансового аналізу залежить від застосованої методики, достовірності даних фінансової звітності, компетенції керівника, який приймає управлінські рішення.

На основі даних поточного фінансового аналізу розробляють основні показники фінансового плану, бізнес-плану, на базі яких визначають економічні орієнтири розвитку підприємства в перспективі. Отже, аналіз фінансового стану будь - якого підприємства є нагальною потребою.

Основними функціями фінансового аналізу є:

- 1.Об'єктивна оцінка фінансового стану, фінансових результатів ефективності діяльності об'єктів аналізу.
- 2.Визначення чинників та причин досягнутого фінансового стану та одержаних результатів.
- 3.Підготовка та обґрунтування рішень фінансової стратегії.
- 4.Визначення та мобілізація резервів покращення фінансового стану та фінансових результатів, підвищення ефективності всієї господарської діяльності.

1.2 Користувачі інформації фінансового аналізу та суб'єкти аналізу

У достовірності проведеного аналізу зацікавлене широке коло користувачів, яких можна поділити на дві групи.

До першої групи належать основні користувачі інформації — ті, які безпосередньо зацікавлені в успішному здійсненні господарської діяльності підприємства, адже від цього залежить їхній добробут.

Ними можуть бути:

- власники підприємств (одержують дивіденди на вкладений власний капітал);
- банки, фірми, які надають кредити підприємству (зацікавлені у своєчасному погашенні боргу і виплаті відсотків);
- керівництво підприємства (від успішного фінансового стану залежить частка прибутку, яку вони одержують понад посадовий оклад);
- службовці (залежить заробітна плата, премії, соціальні виплати);
- покупці (збут продукції, договірна ціна та ін.);

- держава (податкова адміністрація зацікавлена у своєчасній сплаті податків у повному обсязі).

До другої групи користувачів інформації належать ті господарські суб'єкти, які не зацікавлені в успіхах підприємства, адже обов'язкові платежі підприємство повинне здійснювати незалежно від результатів своєї діяльності. Це фондові біржі, аудиторські та консалтингові фірми, юридичні, страхові компанії, преса тощо.

Зміст фінансового аналізу для різних користувачів інформації наведено в таблиці 1.1.

Практично всі користувачі фінансової інформації можуть вивчати тільки опубліковану інформацію, отже, вони є зовнішніми користувачами. Виняток становлять власники і керівники підприємства, які можуть користуватися фінансовою інформацією в повному обсязі, тобто вони є внутрішніми користувачами аналітичної інформації.

1.3 Фінансова звітність підприємства як інформаційна основа фінансового аналізу

Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р. встановлено поняття “ фінансова звітність”. Це система показників, які відображають майновий і фінансовий стан підприємства на конкретну дату.

Фінансова звітність — це підсумковий етап бухгалтерського обліку, що являє собою найповнішу, найоб'єктивнішу і найдостовірнішу інформаційну основу для аналізу фінансової діяльності підприємства.

Склад, зміст, вимоги та інші методичні основи бухгалтерської звітності регламентовані Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 19 “Об'єднання підприємств”, яке схвалено Методологічною радою з бухгалтерського обліку при Міністерстві фінансів України і затверджено наказом Міністерства фінансів України від 7 липня 1999 р. № 163.

Таблиця 1.1

Зміст фінансового аналізу для різних користувачів інформації

№	Користувачі результатів фінансового аналізу	Сфера економічних інтересів
A	1	2
1	Власники	Оцінка доцільності виробничих витрат і досягнутих результатів, фінансової стійкості та конкурентоспроможності, можливостей і перспектив подальшого розвитку, ефективності використання залучених коштів <i>Виявлення збитків, невиробничих витрат та втрат</i> Складання аргументованих прогнозів про фінансовий стан
2	Акціонери	Аналіз складу управлінських витрат та оцінка їх цілеспрямованості Аналіз формування загального прибутку та прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства для виплати дивідендів <i>Аналіз збитків, невиробничих витрат і втрат</i> Структурний аналіз напрямів використання прибутку Оцінка ефективності дивідендної політики
3	Банки та кредитори	Оцінка складу та структури майна (активів) підприємства Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості підприємства Оцінка ефективності використання власного та залученого капіталу Аналіз складу, структури та співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей Оцінка розрахунків за раніше отриманими короткостроковими та довгостроковими кредитами та позиками
4	Постачальники та покупці	Оцінка ліквідності поточних зобов'язань Наявність простроченої дебіторської та кредиторської заборгованостей Аналіз структури оборотних активів Оцінка платоспроможності та фінансової стійкості підприємства
5	Інвестори	Оцінка фінансового стану підприємства, ефективності використання власного та залученого капіталів, дебіторської та кредиторської заборгованостей, майна підприємства, необоротних та оборотних активів Аналіз рівня ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, інвестиційної привабливості Аналіз ефективності довгострокових і короткострокових фінансових інвестицій за рахунок власних засобів підприємства

--	--	--

Згідно з цим Положенням бухгалтерська звітність складається із взаємопов'язаних форм, на основі яких здійснюється аналіз фінансового стану підприємства:

- форма 1 «Баланс»;
- форма 2 «Звіт про фінансові результати»;
- форма 3 «Звіт про рух грошових коштів»;
- форма 4 «Звіт про власний капітал».

Слід зазначити, що в деяких випадках для аналізу фінансового стану підприємства недостатньо тільки бухгалтерської звітності, особливо інвесторам. Тому П(С)БО передбачено складання приміток до форм бухгалтерської звітності (форма 5), які дають змогу зовнішнім користувачам фінансової інформації докладніше ознайомитися з фінансовим станом підприємства.

Докладний аналіз фінансового стану здійснює адміністрація підприємства, адже вона має можливість використовувати дані управлінського обліку, результати якого впливають на управлінські рішення.

У цьому процесі, крім фінансової звітності, використовується інформація, доступна тільки внутрішнім користувачам:

- конструкторсько - технологічна;
- планово-нормативна (фінансовий план, нормативи запасів);
- дані всіх видів господарського обліку (оперативний, бухгалтерський, статистичний);
- звітність (оприлюднена фінансова річна та квартальна, комерційна, яка складається за спеціальними вказівками, та обов'язкова статистична);
- позаоблікова інформація (маркетингові дослідження, закони та інструкції, експертна інформація).

Для користування фінансовою інформацією підприємства надають фінансову звітність таким користувачам:

- власникам (учасникам, замовникам) відповідно до установчих документів;
- податковим органам;
- статистичним органам для узагальнення і надання зовнішнім користувачам інформації;

• органам Фонду державного майна України;
іншим державним органам, наприклад фінансовим органам, які здійснюють фінансування витрат за рахунок асигнувань з бюджету.

Для характеристики змін, які відбуваються у фінансовому стані підприємства, використовується передусім **форма 1 «Баланс»**, де на певну дату відображаються активи підприємства, його зобов'язання та власний капітал. У балансі відображається стан коштів у двох напрямках: за складом майна (актив) і за джерелами формування їх (пасив).

Структуру балансу можна зобразити таким чином(рис.1.1):

АКТИВ		ПАСИВ	
Основний капітал	<i>I. Необоротні активи</i>	I. Власний капітал	Власний капітал
Обіговий капітал	<i>II. Оборотні активи</i>	II. Забезпечення наступних витрат і платежів III. Довгострокові зобов'язання	Залучений капітал
	<i>III. Витрати майбутніх періодів</i>	IV. Поточні зобов'язання V. Доходи майбутніх періодів	

	Баланс(загальний авансований капітал)	Баланс(загальний авансований капітал)	
--	---	---	--

Рис.1.1 Склад і структура балансу

Баланс дозволяє дати загальну оцінку зміни всього майна підприємства; виділити у його складі оборотні та необоротні активи.

Активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до надходження економічних вигод у майбутньому.

Оборотні активи в балансі – це запаси, отримані векселі, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти, інші оборотні активи та витрати майбутніх періодів, якщо вони підлягають списанню протягом 12 місяців з дати балансу.

Усі активи, що не є оборотними, класифікуються як необоротні.

Необоротні активи безпосередньо не беруть участі в господарському обороті, але створюють необхідні умови для забезпечення фінансово-господарської діяльності підприємства. До необоротних активів належать:

- нематеріальні активи;
- незавершене будівництво;
- основні засоби;
- довгострокові фінансові активи;
- довгострокова дебіторська заборгованість;
- відстрочені податкові активи;
- інші необоротні активи.

Витрати майбутніх періодів – витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх періодів, але належать до наступних періодів.

Актив балансу, побудований в порядку зростання ліквідності коштів, тобто в порядку зростання швидкості перетворення цих активів у процесі господарського обігу в грошову форму.

Пасив балансу відображає відносини підприємства з іншими суб'єктами господарювання, які виникають у зв'язку з виробничою діяльністю, зокрема із залученням коштів. Власне пасив балансу — це сума

зобов'язань підприємства, які законодавче регламентуються за обов'язковістю і пріоритетністю погашення їх. Крім того, на основі законодавчих актів різним суб'єктам, відносини з якими виникли у підприємства у зв'язку із залученням коштів, надаються різні права. Отже, в основу формування пасиву покладено насамперед *юридичний принцип*.

Проте не менш важливий і *економічний аспект* пасиву балансу як джерела формування активів підприємства.

У пасиві балансу відображені зобов'язання та власний капітал.

Власний капітал – це власні джерела фінансування підприємства, котрі без визначення терміну повернення, внесені його засновниками (учасниками); накопичені протягом строку існування підприємства суми прибутку, який реінвестується, а також дочірній капітал.

До власного капіталу належать:

- статутний капітал;
- пайовий капітал;
- додатковий капітал;
- нерозподілений прибуток(непокритий збиток);
- неоплачений капітал;
- вилучений капітал.

Забезпечення наступних витрат і платежів складається з нарахованих у звітному періоді майбутніх витрат і платежів, величина яких на дату складання балансу може бути визначена тільки шляхом попередніх оцінок.

Доходи майбутніх періодів складаються з доходів, отриманих протягом поточного або попередніх періодів, які належать до наступних звітних періодів.

Зобов'язання - це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої призведе до зменшення ресурсів підприємства, які вміщують у собі економічні вигоди. Згідно зі стандартом бухгалтерського обліку №2 "Баланс" зобов'язання класифікуються як поточне, якщо воно буде погашене протягом операційного циклу

підприємства або 12 місяців, починаючи з дати балансу. Всі інші зобов'язання є довгостроковими.

Дані балансового звіту використовуються у фінансовому аналізі для оцінки фінансового та майнового потенціалу підприємства в цілому, за складом та структурою, для визначення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства (див. рис.1.2).

Рис. 1.2 Використання балансу у фінансовому аналізі

Баланс дає загальне уявлення про майновий і фінансовий стан підприємства, а досягнуті за звітний період фінансові результати характеризує **форма 2 «Звіт про фінансові результати»**.

Звіт про фінансові результати складається з трьох розділів:

- I. Фінансові результати.
- II. Елементи операційних витрат.
- III. Розрахунок показників прибутковості акцій.

Наступна форма фінансової звітності – **форма 3 “Звіт про рух грошових коштів”** відображає залишки грошових коштів або їх еквівалентів на початок і кінець звітного періоду та потоки грошових коштів, тобто надходження та вибуття в розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

Форма фінансової звітності 4 “Звіт про власний капітал”, що складається на основі П(С)БО 5 з метою розкриття інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

Складові частини власного капіталу подано в динаміці. З кожного елемента власного капіталу надаються дані про залишок на початок року, поповнення джерел власних коштів, їх витрачання та залишок на кінець року. *Власний капітал підприємства* — це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

За балансом це буде алгоритм:

валюта балансу (рядок 280) - поточні зобов'язання пасиву (рядок 620).

Так розраховується сума власного капіталу, який є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якого підприємства.

Деякі найбільш важливі статті балансу розшифровуються в **примітках до річної фінансової звітності (форма 5):**

- нематеріальні активи (розділ1);
- основні засоби (розділ2);
- капітальні інвестиції (розділ3);
- фінансові інвестиції (розділ4);
- доходи і витрати (розділ5);
- грошови кошти (розділ6);
- забезпечення (розділ7);
- запаси (розділ8);
- дебіторська заборгованість (розділ9);
- нестачі і втрати від псування цінностей (розділ10).

На основі дослідження методики складання фінансової звітності, регламентованої новими П(С)БО в Україні, було визначено взаємозв'язок її форм, наприклад: різниця між доходами та витратами, яка являє собою прибуток (збиток), розрахований в звіті про фінансові результати, збільшує (зменшує) власний капітал підприємства і відображається в балансі, в звіті про власний капітал та в звіті про рух грошових коштів, де разом з даними про зміни в статтях балансу, які характеризують джерела

коштів, або їх вкладення, визначається чисте збільшення (зменшення) грошових коштів підприємства у звітному періоді та ін. Схематично взаємозв'язок між різними формами фінансової звітності відображено на рис.1.3.

Рис. 1.3 Взаємозв'язок між формами фінансової звітності

1.4 Метод фінансового аналізу

Метод - це сукупність прийомів і операцій, практичне і теоретичне освоєння дійсності.

Метод фінансового аналізу – діалектичний спосіб дослідження фінансового стану підприємства в його становленні та розвитку.

Метод фінансового аналізу складається з таких етапів:

1. Вивчення, вимірювання і розрахунок абсолютних і відносних показників, зведення їх до порівнянного вигляду.
2. Систематизація, порівняння, групування, деталізація чинників, вивчення впливу їх на господарську діяльність підприємства.
3. Узагальнення — побудова підсумкових і прогнозних таблиць на основі комп'ютерної інформації або інформації

аналітичного відділу підприємства чи підрозділів, які займаються фінансовим аналізом, підготовка висновків і рекомендацій для прийняття управлінських рішень.

Для проведення аналізу використовують різні способи, прийоми, які називаються елементами методу, або технічними прийомами, і за допомогою різних комбінацій яких вивчається фінансовий стан підприємства.

З метою аналізу фінансової діяльності підприємства найчастіше застосовують традиційні технічні прийоми економічного аналізу:

- порівняння;
- використання абсолютних, відносних, середніх величин;
- групування інформації;
- елімінування;
- балансовий спосіб;
- деталізація;
- графічний спосіб;
- табличний спосіб.

Крім цих традиційних технічних прийомів застосовують інші, докладне вивчення яких є предметом інших економічних наук. До них належать насамперед економіко-математичні методи, які широко висвітлені в математичній літературі, наприклад, кластерний, методи математичного аналізу, диференціювання, інтегральні методи, варіаційні обчислення, економетричні методи: статистичні, оцінки параметрів економічних залежностей, міжгалузевий баланс тощо.

Порівняння. Це метод, за допомогою якого аналізоване явище порівнюється з іншим одноякісним явищем із метою виявлення загальних рис або відмінностей між ними. Він використовується як у повсякденному житті, так і в економіці.

Порівняння може дати позитивні результати тільки тоді, коли явища, що порівнюються, можна зіставити.

Порівняльний аналіз поділяють на:

горизонтальний — використовується для розрахунку абсолютних і відносних відхилень фактичного рівня від базового;

вертикальний — вивчає структуру економічних явищ і процесів через розрахунок питомої частки окремих частин у загальному цілому (наприклад, питома частка необоротних і оборотних активів у загальній сумі активів підприємства), відношення частин цілого між собою, наприклад, власного і позиченого, основного і оборотного капіталу, а також вплив чинників на рівень результативних показників порівнянням їх величини до і після зміни чинника.

За допомогою вертикального аналізу порівнюють відносні показники за підприємствами, що істотно різняться за абсолютними показниками обсягів виробництва і залучених фінансових ресурсів. Вертикальний аналіз зменшує вплив на вартісні показники інфляційного фактора.

Горизонтальний та вертикальний аналізи доповнюють один одного. На практиці складають аналітичні таблиці, де одночасно використовують прийоми вертикального та горизонтального аналізів.

трендовий аналіз — застосовується у випадках, коли вивчаються відносні темпи росту і приросту показників за декілька років до рівня базового року, тобто при дослідженні рядів динаміки.

У фінансовому аналізі широко застосовується метод **аналітичних коефіцієнтів**. Коефіцієнти дозволяють вивчити залежності між різними складовими частинами - зобов'язаннями, витратами та доходами, а також їх динаміку. Коефіцієнти можуть змінюватись, але їх основна група відбиває головні аспекти діяльності.

Відомо понад 200 відносних аналітичних показників, які можна розраховувати на основі фінансової звітності. Користь кожного конкретного коефіцієнта суворо визначена метою аналізу. Тому до здійснення аналізу необхідно з'ясувати, з погляду якого користувача він виконується, його мету та нормативні або рекомендовані кількісні значення показників.

Необхідність і доцільність застосування аналітичних коефіцієнтів зумовлюються:

- стандартністю подання вихідних даних (форми фінансової звітності);
- прагненням мінімізувати вплив інфляційного чинника;
- можливістю порівняння показників у часі та просторі, тобто між підприємствами однієї галузі, а за деякими показниками і за різними галузями (наприклад, за групою показників, що свідчать про становище підприємства на ринку цінних паперів);
- формалізацією розрахунків і можливістю застосування комп'ютерних програм;
- можливістю визначення узагальнюючого показника фінансового стану і за цим критерієм – рейтингу підприємств.

Відомо, що будь-яка система показників, які характеризують господарський стан підприємства, складається з економічних (фінансовий результат, платоспроможність, ліквідність, обіг капіталу тощо) і статистичних показників (темпи зростання, темпи приросту, коефіцієнти ліквідності, платоспроможності та ін.). Ці показники характеризують динаміку аналізованого аспекту господарської діяльності.

Фінансовий аналіз використовує як економічні, так і статистичні показники. Особливо широко їх застосовують при проведенні горизонтального і вертикального аналізів балансу, аналізу фінансових результатів, фінансової стабільності підприємства, обороту капіталу тощо.

Контрольні запитання:

1. У чому мета та зміст фінансового аналізу?
2. Від чого залежить якість фінансового аналізу?
3. Які основні функції фінансового аналізу?
4. Хто є основними користувачами інформації фінансового аналізу?
5. Хто є внутрішніми користувачами аналітичної інформації?
6. Яка інформація доступна лише внутрішнім користувачам?
7. Що охоплює поняття “фінансова звітність”?
8. У чому полягає сутність терміну «баланс»?
9. Які терміни використовуються при складанні балансу?
10. Які основні елементи балансу?

11. Які основні статті активу?
12. Що включають у себе оборотні та необоротні активи?
13. Які основні статті пасиву балансу, яке призначення їх?
14. За якими ознаками здійснюється класифікація пасиву балансу?
15. Що таке авансований капітал?
16. Як розрахувати власний капітал за балансом?
17. Що відноситься до зобов'язань підприємства?
18. Що характеризує форма 2?
19. Як перевірити взаємозв'язок форми 1 та форми 3?
20. Що являє собою форма 5?
21. Які етапи методу фінансового аналізу?
22. Що характеризує вертикальний аналіз?
23. Від чого залежить вибір аналітичних коефіцієнтів?

II. АНАЛІЗ ПРИБУТКУ І РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

Питання

- 2.1 Завдання і джерела аналізу прибутку і рентабельності
- 2.2 Формування прибутку на підприємстві.
- 2.3 Загальна оцінка виконання плану прибутку
- 2.4 Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності
- 2.5 Зведений підрахунок резервів збільшення прибутку
- 2.6 Методика аналізу використання прибутку
- 2.7 Аналіз взаємозв'язку обсягів виробництва,
собівартості та прибутку
- 2.8 Аналіз рентабельності

2.1 Завдання і джерела аналізу прибутку і рентабельності

Фінансовим підсумком господарської діяльності будь-якого підприємства, як знаємо, є його прибутковість, що характеризується абсолютними і відносними показниками.

Абсолютним показником прибутковості є сума прибутку.
Відносний показник прибутковості — це рівень рентабельності.

Показники фінансових результатів характеризують ефективність господарювання підприємства. Найважливішими з них є показники прибутку та рентабельності, які в умовах ринкової економіки складають основу економічного розвитку підприємства. Зростання прибутку створює фінансову базу для самофінансування, розширеного відтворення, вирішення соціальних і матеріальних проблем трудових колективів. За рахунок прибутку виконується також частина обов'язків підприємства перед бюджетом, банками та іншими підприємствами і установами. Таким чином, показники прибутку і рентабельності стають найважливішими для оцінки виробничої і фінансової діяльності підприємств. Вони характеризують ступінь їх ділової активності та фінансового благополуччя. Згідно з прибутком визначаються рівень віддачі авансованих коштів та прибутковість вкладень в активи даного підприємства.

У кількісному значенні, прибуток виражається різницею між одержаною виручкою (після сплати всіх видів податків та зборів) та повною (комерційною) собівартістю реалізованої продукції. З суми одержаного прибутку згідно із Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств" (01.07.97 р.) проводиться відрахування до бюджету. Частина прибутку може залишатись в повному розпорядженні самих підприємств і виступає важливим джерелом його розширеного відтворення та формування фондів соціального та економічного призначення.

В процесі проведення аналізу прибутку в ринкових умовах роботи підприємства ставляться такі завдання :

- 1) систематичний контроль за виконанням плану по товарній продукції та надходженнями прибутку;
- 2) оцінка реальності та напруженості бізнес-плану з прибутку з урахуванням плану щодо випуску продукції та зміни залишків нереалізованої товарної продукції на початок і кінець періоду;
- 3) оцінка зміни прибутку в динаміці за декілька періодів з метою виявлення їх закономірностей і тенденцій;

- 4) виявлення впливу об'єктивних та суб'єктивних факторів на обсяг реалізації продукції та фінансові результати;
- 5) вивчення тенденцій формування і розподілу прибутку;
- 6) розрахунок впливу факторів на відхилення прибутку від основної операційної діяльності як основної складової частини фінансового результату;
- 7) виявлення резервів подальшого зростання прибутку і збільшення рентабельності виробництва продукції;
- 8) дослідження тенденцій розподілу одержаних фінансових результатів;
- 9) визначення резервів зростання прибутку;
- 10) розробка заходів щодо мобілізації виявлених резервів та контроль за їх виконанням.

Для проведення всебічного аналізу товарної продукції, прибутку та рентабельності використовується значна частина первинної, зведеної, бухгалтерської та звітностатистичної інформації. Серед такої є первинна та зведена документація по реалізації та оплаті продукції (робіт, послуг), плани економічного та соціального розвитку підприємства, фінансовий стан (форма 1 "Баланс") доходів і витрат, бізнес-план, дані рахунків класу 6, 7, 8, 9 Плану рахунків, "Звіт про фінансові результати" (ф.2), "Звіт про власний капітал" (ф.4), декларації про прибуток підприємств, що надаються в податкові органи.

У збільшенні прибутку та високій рентабельності зацікавлені і підприємства, і держава, оскільки, з одного боку, вони є прямим джерелом виробничого і соціального розвитку підприємства, а з іншого — забезпечують постійні й зростаючі надходження до державного бюджету.

2.2 Формування прибутку на підприємстві

Прибуток — це частина виробленої та реалізованої додаткової вартості, готової до розподілу. Підприємство одержує прибуток тоді, коли втілена у створеному продукті вартість буде реалізована і набере грошової форми.

Як відомо, одержання прибутку пов'язане з декількома напрямками діяльності підприємства. Дано розшифровку термінів, які застосовуються в П(с)БО 3, а саме:

Звичайна діяльність – це будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції які її забезпечують, або виникають в результаті її проведення.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.

Основна діяльність – це операції пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) які є головною метою створення підприємства та забезпечують основну частину його доходу.

Надзвичайна діяльність – це подія або операція , яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства та не очікується, що вона буде повторюватись періодично або в кожному наступному звітному періоді.

Загальну схему формування прибутку відповідно напрямкам діяльності підприємства наведено на рис.2.1.

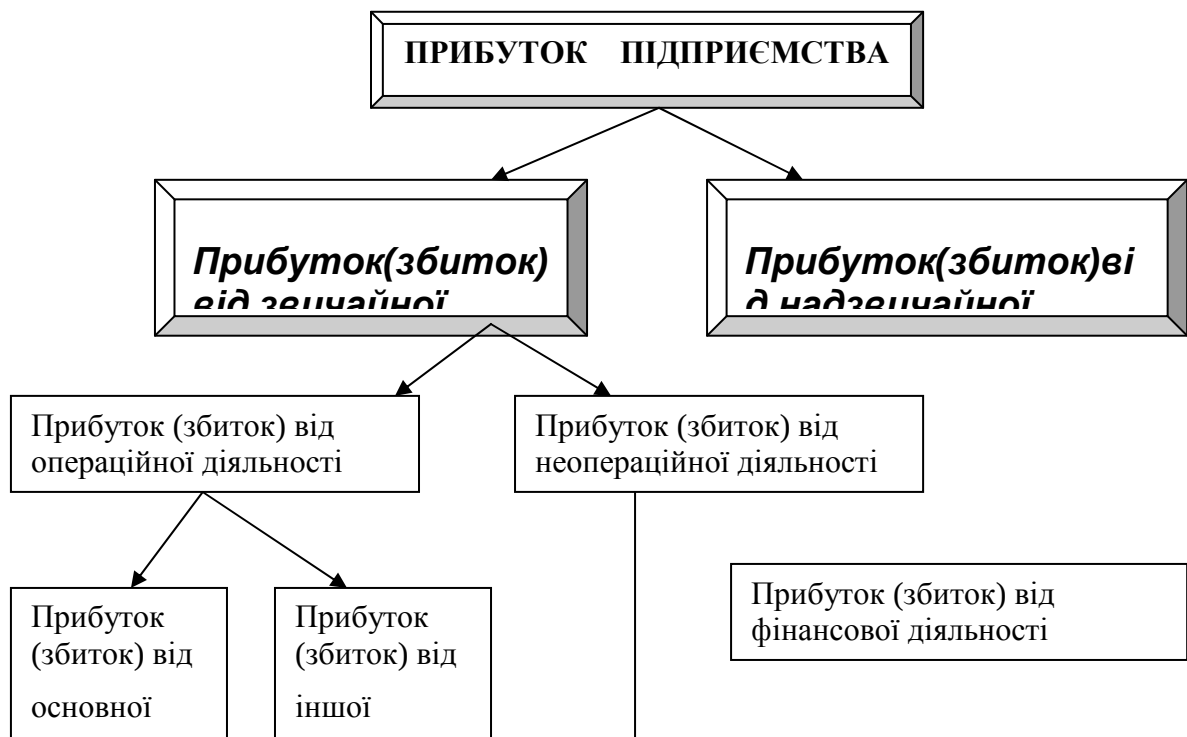

Рис.2.1 Схема формування прибутку за напрямками діяльності

У зв'язку з переходом бухгалтерського обліку України на міжнародні стандарти змінилися форми бухгалтерських звітів, зокрема форми 1 і 2, потрібні для аналізу прибутку підприємства.

Передусім визначимо сутність поняття прибутку відповідно до нових стандартів. Для цього розглянемо окремі статті форми 2 «Звіт про фінансові результати»,

Стаття «Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» — відображається загальний дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тобто дохід без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів та податків з продажу (податку на додану вартість, акцизного збору тощо).

Стаття «Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» — визначається вирахуванням з доходу (виручки) під реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, знижок, зборів тощо.

Стаття «Валовий прибуток (збиток)» — розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Стаття «Інші операційні доходи» — відображаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій) тощо.

Стаття «Прибуток (збиток) від операційної діяльності» — обчислюється як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

Стаття «Дохід від участі в капіталі» — відображається дохід, одержаний від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі у капіталі. Стаття «Інші фінансові доходи» — відображаються дивіденди, відсотки та інші доходи, одержані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі у капіталі).

Стаття «Інші доходи» — відображаються доходи від фінансових інвестицій, необоротних активів та майнових комплексів; дохід від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

Стаття «Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування» — обчислюється як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від основної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків).

Стаття «Прибуток від звичайної діяльності» — визначається як різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податків на прибуток. Збиток від звичайної діяльності дорівнює алгебраїчній сумі збитку від звичайної діяльності до оподаткування та суми податків на прибуток.

Стаття «Чистий прибуток (збиток)» — розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, (надзвичайного збитку) та податків на надзвичайний прибуток.

Згідно з П(с)БО 3, узагальненим фінансовим показником діяльності підприємства є загальна сума прибутку (прибуток від звичайної діяльності

до оподаткування). До введення міжнародних стандартів це був балансовий прибуток.

У зв'язку з тим, що відповідно до П(с)БО 3 у формі 2 «Звіт про фінансові результати» поняття «балансовий прибуток» уже не існує, то для розрахунку рентабельності й прибутковості підприємства використовуватимемо поняття «загальна сума прибутку».

Прибуток — це один із основних показників, який вивчають всі користувачі інформації (внутрішні й зовнішні) з огляду на свої інтереси. Так, керівники підприємства аналізують темпи зростання прибутку, адже зростання прибутку становить базу для самофінансування розширеного відтворення виробництва, вирішення соціальних проблем і задоволення матеріальних потреб трудових колективів. Кредитори і постачальники вивчають зміни у складових частинах прибутку, оцінюючи можливості надання або ненадання кредиту, розглядають гарантії його повернення.

Отже, далі розглянемо методику аналізу прибутку та рентабельності на прикладі Відкритого Акціонерного Товариства “Одеський олійножировий комбінат”.

2.3 Загальна оцінка виконання плану прибутку

Аналіз загальної суми прибутку здійснюють зіставленням фактично одержаної суми за звітний період із даними за минулий рік і даними плану (прогнозу) прибутку за звітний період. При цьому докладно аналізують складові частини загальної суми прибутку, вивчають напрями розвитку їх у звітному періоді, аналізують структуру прибутку.

Джерелом аналізу загальної суми прибутку можуть бути дані бухгалтерського обліку (внутрішній аналіз фінансових результатів), де для обліку фінансових результатів передбачено рахунок 79 “Фінансові результати”, який має субрахунки:

- 791 “Результат основної діяльності”
- 792 “Результат фінансових операцій”
- 793 “Результат іншої звичайної діяльності”
- 794 “Результат надзвичайних подій”

Сальдо рахунка при його закритті списується на рахунок 44 “Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)”.

Отже, на основі даних цих рахунків можна визначити загальну суму прибутку підприємства, яка переноситься до форми 2 “Звіт про фінансові результати”, а сума нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) – до форми 1 “Баланс”.

Застосуємо модель аналізу загальної суми прибутку, що ґрунтується на даних форми 2 у вигляді таблиці 2.1(цифри умовні).

Таблиця 2.1

Загальна оцінка виконання плану прибутку на ВАТ “ООЖК”

Показники (код рядка ф.2)	За поперед- ній рік	За звітний рік		Відхилення			
		план	факт	Від попереднього року		Від плану	
				сума	% до підсум- ку	сума	% до підсум- ку
1.Прибуток від основ- ної операційної діяль- ності (050-070-080)	9370,3	9411,7	9920,3	550	22,9	508,6	67,7
2.Результат від іншої операційної діяльності, в т. числі:	-5917,1	285,2	-486,6	5430,5	226,1	-771,8	-102,8
2.1 інші операційні доходи(060)	60759,1	86115,2	102197,4	41438,3	1725,5	16082,2	2142,0
2.2 інші операційні витрати(090)	66676,2	85830,0	102684,0	36007,8	1499,4	16854	2244,8
3.Прибуток від операційної діяльності(ряд1+ряд2)	3453,2	9696,9	9433,7	5980,5	249	-263,2	-35,1
4.Результат від фінан- сової та ін.діяльності, в т.числі:	-1051,7	-7196,9	-7423,9	-6372,2	-1626,8	-227	-46,3
4.1.доход від участі в капіталі(110)	-	-	-	-	-	-	-
4.2.інші фін.доходи (120)	1,9	149,3	428,6	426,7	17,8	278,3	37,2
4.3. інші доходи(130)	124223,1	100132,0	52760,8	- 71462,3	-2975,7	-47371,2	-6309,4
4.4.втрати від участі в капіталі(150)	-	-	-	-	-	-	-

4.5. фін. витрати(140)	9123,7	10550,4	11107,2	1983,5	82,6	556,8	74,2
4.6.інші витрати(160)	116153	96927,8	49506,1	- 66646,9	-2775,2	-47421,7	-9673,9
5.Фінансовий результат від звичайної діяльності(ряд3+ряд4)	2401,5	2500	2009,8	-391,7	100	-490,2	100
6.Результат від надзвичайних подій	-	-	-	-	-	-	-
7. Загальна сума отриманого прибутку(до оподаткування) (ряд5+ряд6)	2401,5	2500	2009,8	-391,7	100	-490,2	100

На підставі результатів аналізу проведеного в таблиці 2.1 можна зробити висновок, що в цілому по підприємству планувалося збільшити прибуток до оподаткування в звітному році порівняно з попереднім на 101,5 тис.грн (2500-2401,5).

Фактично, у порівнянні з попереднім роком, прибуток підприємства знизився на 391,7 тис.грн., або на 16,3%. Зменшення прибутку відбулося за рахунок зменшення прибутку від фінансової діяльності на 6372,2 тис.грн., що було частково компенсовано збільшенням прибутку від основної операційної діяльності на 550 тис.грн. та збільшенням прибутку від інших операцій пов'язаних з операційною діяльністю – на 5430,5 тис.грн.

Фактично, порівняно з планом, прибуток зменшився на 490,2 тис. грн., або на 19.6%. Це зменшення відбулося за рахунок зменшення прибутку від іншої операційної діяльності – на 771,8 тис.грн., зменшення прибутку від фінансової діяльності – на 227 тис.грн., що було частково компенсовано збільшенням прибутку від основної операційної діяльності – на 508,6 тис.грн.

Докладніше розглянемо структуру доходів підприємства (таблиця 2.2) і витрати ВАТ “ООЖК” (таблиця 2.3)

Аналіз структури доходів ВАТ “ООЖК”

Показники	За минулий рік		За звітний рік		Відхилення від минулого року	Темп зростання(+), зниження(-),%
	сума	Питома вага, %	сума	Питома вага, %		
А	1	2	3	4	5	6
1.Дохід від реалізації продукції	409634,9	68,9	275976,8	64	-133658,1	-32,63

Продовження таблиці 2.2

А	1	2	3	4	5	6
2.Інші операційні доходи	60759,1	10,2	102197,4	23,7	41438,3	68,2
3.Дохід від участі в капіталі	-	-	-	-	-	-
4.Інші фінансові доходи	1,9	0,1	428,6	0,1	426,7	22357,9
5.Інші доходи від звичайної діяльності	124223,1	20,8	52760,8	12,2	-71462,3	-57,5
6.Надзвичайні доходи	-	-	-	-	-	-
Усього доходів	594619	100	431363,6	100	-163255,4	-27,5

Дані таблиці 2.2 свідчать, що фактична сума доходів зменшилася на 163255,4 тис.грн, або на 27,5% , в основному, за рахунок зниження доходу від реалізації на 133658,1 тис.грн., або на 32,63%. Дохід від реалізації продукції має найбільшу питому вагу, а саме 68,9% у минулому році та 64% у звітному році. Крім того зменшилася частка і сума інших доходів від звичайної діяльності (на 71462,3 тис.грн., або на 57,5%) з 20,8% до 12,2%. В звітному році значно збільшилася частка інших операційних доходів з 10,2%

до 23,7%, при цьому їх темп приросту склав аж 68,2%, також зросли інші фінансові доходи (на 426,7 тис.грн.), хоча їх частка залишилася незміною 0,1% від загальної суми доходів.

Як бачимо з таблиці 2.3 з поміж витрат найбільшу питому вагу має собівартість реалізованої продукції, а основний вплив на її зміну має вартість матеріалів і сировини, що купуються, ціни на які визначаються вільно. Це є безумовно негативним моментом, обумовленим специфікою виробництва олійножирової продукції, оскільки ціна, якість та пропозиція соняшника (основна стаття виробничих затрат) на ринку, залежить від погодних та кліматичних умов, через що виробники сільськогосподарської продукції не можуть точно наперед визначити, скільки її буде одержано.

Таблиця 2.3

Аналіз структури витрат і відрахувань ВАТ “ООЖК” тис.грн

Показники	За минулий рік		За звітний рік		Відхилення від минулого року	Темп зростання, %
	сума	Питома вага,%	сума	Питома вага,%		
1.Податок на додану вартість	65839,7	11,1	41455,2	9,65	-24384,5	63
2.Акцизний збір	-	-	-	-	-	-
3.Інші відрахування з доходу	583,7	0,1	153,7	0,05	-430	26,3
4.Собівартість реалізованої продукції	299805,8	50,6	202407	47,1	-97398,8	67,5
5.Адміністративні витрати	24504,8	4,1	14376,7	3,4	-10128,1	5,7
6.Витрати на збут	9530,6	1,6	7663,9	1,8	-1866,6	80,4
7.Інші операційні витрати	66676,2	11,3	102684	23,9	36007,8	154
8.Фінансові витрати	9123,7	1,5	11107,2	2,6	1983,5	121,7
9.Втрати від участі в	-	-	-	-	-	-

капіталі						
10.Інші втрати	116153	19,6	49506,1	11,5	-66649,9	42,6
11.Податок на прибуток від звичайної діяльності	720	0,1	-	-	-720	-
12.Надзвичайні відрахування	-	-	-	-	-	-
Усього витрат і відрахувань	592937,9	100	429353,8	100	-163584,1	72,4

Собівартість реалізованої продукції складала 50,6% в минулому році, 47,1% в звітному році. Значну частку становлять інші втрати. Так, у минулому році вони дорівнювали 19,6%, а у звітному році знизились до 11,5%, тобто в абсолютній сумі знизились на 66649,9 тис.грн. Значну частку становлять інші операційні витрати. Так, в минулому році вони становили 11,3%, а у звітному році вони зросли до 23,9%, тобто в абсолютній сумі збільшились на 36007,8 тис.грн. Ми бачимо, що найбільшу частку відрахувань становить податок на додану вартість: так в минулому році його питома вага становила 11,1%, а в звітному знизилась до 9,65%.

2.4 Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності

Серед усіх абсолютних фінансових показників особливе значення має операційний прибуток, бо по суті на його основі поступово розраховуються всі інші показники сучасної системи фінансових результатів. Саме тому детально розглянемо методику факторного аналізу прибутку від основної операційної діяльності (таблиця 2.4) і проведемо постатейний аналіз результату від іншої операційної діяльності (табл.2.5).

Таблиця 2.4

Аналіз прибутку від основної операційної діяльності ВАТ “ООЖК”

		По плану			Вплив на прибуток
--	--	----------	--	--	-------------------

Показники	план	на фактичну реалізацію	факт	Найменування факторів	Розрахунок	Σ
А	1	2	3	4	5	
1.ЧД (ряд35,Ф 2)	219450	234372,6	234367,9	Зміна продажних цін на продукцію	234367,9-234372,6=4,7	-4,7
2.Собівартість реалізованої продукції (ряд40)	190500	203454	202407	Зміна виробничої собівартості реалізованої продукції	202407-203454=-1047	1047
3.Адміністративні витрати (ряд70)	11800,3	11800,3	14376,7	Зміна адміністративних витрат	143,76,7-11800,3=2576,4	-2576,4
4.Витрати на збут (ряд80)	7738	8264,2	7663,9	Зміна витрат на збут	7663,9-8264,2=-600,3	600,3
5.Прибуток від основної операційної діяльності (1-2-3-4)	9411,7	10854,1	9920,3	Зміна обсягу реалізації	10051,7-9411,7=640	640
6.Прибуток при фактичному обсязі реалізації	X	10051,7	X	Зміна структури реалізації	10854,1-10051,7=802,4	802,4
Загальні відхилення	X	X	X	X	9920,3-9411,7=508,6	508,6

Таблиця 2.5

Аналіз виконання плану з отриманого результату від інших операцій, які пов'язані з операційною діяльністю

Д О Х О Д И							НА Й М Е Н У В А Н Н Я П О К А З Н И К А	В И Т Р А Т И						
Поперед ній рік	Звітний рік		В І Д Х И Л Е Н Н Я					Поперед ній рік	Звітний рік		В І Д Х И Л Е Н Н Я			
			План за звіт ний рік від минулого року		Факт за звіт ний рік від плану						План за звітний рік від минулого року		Факт за звітний рік від плану	
	п л а н	ф а к т	сума	%до під-сумку	сума	%до під сумку			п л а н	ф а к т	сума	%до під -сумку	сума	%до під сумку
1	2	3	4	5	6	7	А	8	9	10	11	12	13	14
-	273	586,2	273	0,45	313,2	0,34	1. Операційна оренда активів	-	-	-	-	-	-	-
118,8	205,1	401,2	86,3	0,14	196,1	0,22	2. Операційна курсова різниця	190,6	211	236,6	20,4	0,03	25,6	0,03
5467,6	110	102,0	-5357,6	-8,82	-8	-0,01	3. Реалізація інших оборотних активів	4651,9	150	201,1	-4501,9	-6,71	51	0,06
-	-	6,9	-	-	6,9	0,01	4. Штрафи, пені, неустойки	-	-	43,3	-	-	43,3	0,05
52,4	10,8	-	-41,6	-0,07	-10,8	-0,01	5. Утримання об'єктів житлово-комунального і соціального-культурного призначення	119,3	94,1	44,2	-25,2	-0,04	-49,9	-0,06
X	X	X	X	X	X	X	6.Витрати на дослідження і розроблення	-	-	-	-	-	-	-
	X	X	X	X	X	X	7. Сумнівні безнадійні борги	-	-	-	-	-	-	-
X	X	X	X	X	X	X	8.Втрати від знецінювання запасів	-	-	-	-	-	-	-
X	X	X	X	X	X	X	9. Втрати від псування цінностей	-	-	-	--	-	-	-
--	-	-	-	-	-	-	10.Відшкодування раніше списаних активів	X	X	X	X	X	X	X
-	-	-	-	-	-	-	11. Доходи від списання кредиторської заборгованості	X	X	X	X	X	X	X
-	-	-	--	-	-	-	12.Отримані гранти та субсидії	X	X	X	X	X	X	X
55120,3	85552,3	101101,1	304321	55,21	15548,8	18,17	13.Інші операційні доходи та витрати	61714,4	85374,9	102158,9	23660,5	38,34	16784	19,66
60759,1	86115,2	102197,4	25356,1	41,73	16082,2	18,68	Р А З О М	66676,2	85830	102684	19153,8	28,73	16854	19,64
-	285,2	-	-	-	-	-	РЕЗУЛЬТАТ (Сальдо)	5917,1	-	486,6	-	-	-	-

$\% \text{ виконання плану по реалізації} = 234367,9 / 219450 * 100\% = 106,8\%$

З таблиці 2.4 ми бачимо, що план по прибутку від основної операційної діяльності ВАТ “ООЖК” був перевиконаний на 508,6 тис.грн., що було викликано збільшенням обсягу реалізації на 640 тис.грн., зміною структури реалізованої продукції в сторону збільшення в обсязі реалізації питомої ваги більш рентабельних виробів, що вплинуло на прибуток в сумі 802,4 тис.грн. Позитивно вплинуло також зниження витрат на збут 600,3 тис.грн. та зниження собівартості реалізованої продукції на 1047 тис.грн.

Однак, через зменшення відпускних цін та збільшення адміністративних витрат даний приріст був скорочений відповідно на 4,7 тис.грн. та 2576,4 тис.грн.

Дані таблиці 2.5 свідчать про те, що планом передбачалося збільшити прибуток від інших операцій, пов’язаних з операційною діяльністю на 25356,1 тис.грн або на 41,73%, в основному, за рахунок збільшення інших операційних доходів (на 30432 тис.грн., або на 55,21%). Фактично сума доходів отриманих від інших операцій, які пов’язані з операційною діяльністю, порівняно з планом збільшилася на 16082,2 тис.грн., або на 18,68%. Це відбулося, в першу чергу за рахунок збільшення інших операційних доходів на 15548,8 тис.грн., або на 18,17%, а також завдяки збільшенню доходів від операційної оренди активів (на 313,2 тис.грн., або на 0,34%), росту доходів від операційної курсової різниці (на 196,1 тис.грн., або на 0,22%) та збільшенню доходів від отриманих штрафів. Але отриманий дохід був зменшений на 8 тис.грн. та 10,8 тис.грн. за рахунок недовиконання плану по прибутку від реалізації інших оборотних активів та плану по прибутку від утримання об’єктів житлово-комунального та соціально-культурного призначення.

Як бачимо з тієї ж таблиці, планом було передбачено збільшення витрат на 19153,8 тис.грн., або на 28,73% , в основному за рахунок збільшення інших операційних витрат на 23660,5 тис.грн., або на 38,34 %. Фактично порівняно з планом, сума витрат збільшилась

на 16854 тис.грн., або на 19,64%, це відбулося, в основному, за рахунок збільшення інших операційних витрат на 16784 тис.грн., або на 19,66%. Збільшення витрат в незначній мірі відбулося за рахунок перевиконання плану по витратах від операційної курсової різниці (на 25,6 тис.грн., або 0,03%), від реалізації інших оборотних активів (на 51 тис.грн., або на 0,06%) та від признаних штрафів (на 43,3 тис.грн., або на 0,05%). Недовиконання плану по витратах від утримання об'єктів житлово-комунального та соціально-культурного призначення зменшило витрати на 49,9 тис.грн., або на 0,06%.

На кінець минулого та звітних років витрати від операцій, пов'язаних з операційною діяльністю перевищували доходи на 5917,1 тис.грн. та 486,6 тис.грн. відповідно. Отже, фінансовий результат (а саме - витрати) від операцій, які пов'язані з операційною діяльністю в звітному році порівняно з попереднім зменшився на 5430,5 тис.грн.

2.5 Зведений підрахунок резервів збільшення прибутку

Аналіз пошуку резервів можливого росту прибутку або зменшення відповідних збитків визначається узагальненням результатів, отриманих у вищенаведених розрахунках(таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Зведений підрахунок резервів росту прибутку на ВАТ "ООЖК"

Найменування резервів	Сума, тис.грн
I	II
1.По лінії прибутку від ООД(1.1+1.2+1.3)	6659,7
1.1 збільшення обсягу реалізації продукції (сума резерву реалізації помножена на планову рентабельність реалізованої продукції)	7280* 9411,7/219450= 312,2
1.2.Додаткове зниження операційних витрат основної діяльності	6347,5

1.3.Дотримання запланованої структури реалізації	-
2.Недопущення збитків від інших операцій, які пов'язані з операційною діяльністю(див.табл.2.1	16854

Продовження таблиці 2.6

I	II
3. Разом загальна сума резервів прибутку від операційної діяльності(1+2)	23513,7
4.Недопущення збитків від фінансової діяльності(див.табл.2.1: 556,8+47371,2)	47928
Всього резервів збільшення прибутку від звичайної діяльності(3+4)	71441,7
5.Ліквідування збитків від надзвичайних подій	-
Всього:	71441,7

Отже, резерви збільшення прибутку від звичайної діяльності підприємства склали 71441,7 тис.грн.

2.6 Методика аналізу використання прибутку

Розглянемо використання прибутку ВАТ “ООЖК”(таблиця 2.7). Джерелами інформації є форми 2, 4.

Таблиця 2.7

Аналіз використання прибутку ВАТ “ООЖК”

Показники	За попередній рік	За звітний рік		Відхилення			
		план	факт	Від попереднього року		Від плану	
				сума	% до статті	сума	% до статті
A	1	2	3	4	5	6	7
1.Прибуток до оподаткування	2401,5	750,8	2009,8	-391,7	-16,3	1259	167,7
2.Податок на прибуток	-	-	-	-	-	-	-

- від звичайної діяльності	720,4	250	-	-720,4	-100	-250	-100
-від надзвичайної діяльності	-	-	-	-	-	-	-
3.Дохід з податку на прибуток	-	-	834,3	834,3	100	834,3	100
4.Чистий прибуток	1681,1	500,8	2844,1	1163	69,2	2343,3	467,9
5.Використання прибутку	-	-	-	-	-	-	-
- відрахування в резервний капітал	-	-	-	-	-	-	-

Продовження таблиці 2.7

А	1	2	3	4	5	6	7
- нарахування дивідендів	-	-	-	-	-	-	-
6.Нерозподілений прибуток	1681,1	500,8	2844,1	1163	69,2	2343,3	467,9
- зміни за рік	1681,1	-	2844,1	-	-	-	-
- залишок на початок року	245,2	-	1926,3	-	-	-	-
- залишок на кінець року	1926,3	-	4770,4	-	-	-	--

Висновок: На підприємстві нерозподілений прибуток збільшився на 1163 тис.грн. або на 69,2%, це відбулося в зв'язку з ростом чистого прибутку. Порівняно з планом, нерозподілений прибуток збільшився на 2343,3 тис.грн., це відбулося за рахунок збільшення прибутку до оподаткування.

Податок на прибуток від звичайної діяльності порівняно з попереднім роком знизився на 720,4 тис.грн. або на 100%, у зв'язку з цим дохід з податку на прибуток від звичайної діяльності склав 834,3 тис.грн. порівняно з планом податок на прибуток знизився на 250 тис.грн., або на 100%. На підприємстві відсутні відрахування в резервний капітал та на дивіденди, тому нерозподілений прибуток співпадає з його чистим

прибутком. Залишки нерозподіленого прибутку на кінець звітного року склали 4770,4 тис.грн.

2.7 Аналіз взаємозв'язку обсягів виробництва, собівартості та прибутку

Одним із найбільш важливих аналітичних інструментів, які використовуються менеджерами у плануванні діяльності підприємств, є аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. Формування системи “директ-костінг” дозволяє визначити такі категорії, як нетто – доход (прибуток в традиційному понятті), брутто – доход (прибуток плюс постійні витрати). Використання цієї системи дозволяє підприємству перейти до багатоваріантного планування.

Аналіз взаємозв'язку “витрати – обсяг – прибуток” – це метод системного дослідження взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку компанії. Дані такого аналізу можуть широко використовуватися в процесі планування продажу, витрат і прибутку. Крім того аналіз взаємозв'язку “витрати – обсяг – прибуток” дає можливість менеджерам оцінити ефект, який може вплинути на прийняття поточних рішень та на операційний прибуток компанії.

Аналіз взаємозв'язку “витрати – обсяг – прибуток” може бути використаний менеджерами для отримання відповіді на такі суттєві запитання:

1. Який рівень продажу повинен бути досягнутий для того, щоб покрити всі витрати?
2. Яку кількість продукції слід реалізувати, щоб одержати бажаний прибуток?
3. Яку форму оплати праці вибрати для персоналу, що займається збутом: оклад чи комісійні?

4. Наскільки потрібно збільшити обсяг реалізації при збільшенні витрат на рекламу для того, щоб зберегти існуючий рівень прибутку?

Результати аналізу можуть бути корисні не тільки для менеджерів компанії, але і для її кредиторів. Наприклад, спроможність компанії оплачувати свої борги цілком залежить від її спроможності генерувати прибуток. Припустимо, що компанія очікує збільшити в наступному періоді обсяг реалізації на 10%. Як вплине збільшення обсягу продажу на чистий прибуток підприємства? Відповідь залежить від того, як реагують витрати компанії на збільшення обсягу діяльності. Такий аналіз може бути застосований як до компанії в цілому, так і до її сегментів.

Потрібно відзначити, що податок на прибуток не включено до змінних витрат, він залежить тільки від суми, що підлягає оподаткуванню. Таким чином, податок на прибуток ігнорується в аналізі, і під словом “прибуток” мається на увазі операційний прибуток до оподаткування.

Крім того, при інтерпретації даних аналізу беззбитковості необхідно враховувати декілька важливих припущень, на яких базується аналіз:

1. Головним чинником витрат є обсяг діяльності (реалізації), інші чинники (ціна) залишаються постійними.
2. Аналізуються дані про один продукт або постійний асортимент реалізованих турів.
3. Сукупні витрати і доходи є лінійними функціями обсягу реалізації.
4. Аналіз стосується тільки релевантного діапазону часу.
5. Витрати можна точно розділити на постійні та змінні.
6. Аналіз базується на калькуляції змінних витрат.

Наведені припущення спрощують і обмежують можливість аналізу “витрати – обсяг – прибуток”. Проте, його застосування дозволяє одержувати необхідну інформацію для планування, ціноутворення і прийняття поточних управлінських рішень.

Одним із важливих чинників, що впливають на прибуток, є обсяг реалізації. Кожен раз, розглядаючи питання про розширення діяльності,

менеджери цікавляться тим, який обсяг реалізації повинен бути досягнутий для того, щоб діяльність була беззбитковою.

Беззбитковий обсяг реалізації – це сума продажу, яка дорівнює загальним витратам. Ця сума може бути виражена як у грошових, так і в натуральних одиницях.

Алгебраїчно беззбитковий обсяг реалізації можна відобразити таким чином:

$$\text{ОП} = \text{ПВ} + \text{ЗВ}, \quad (2.1)$$

де ОП - беззбитковий обсяг продажу,

ПВ – постійні витрати,

ЗВ – змінні витрати.

У свою чергу обсяг продажу може розглядатися як добуток кількості реалізованих виробів (К) і ціни одного виробу (Ц), а змінні витрати – як добуток кількості реалізованих виробів (К) і змінних витрат на одиницю продукції (ЗВ1). Тоді:

$$\begin{aligned} K \times C &= \text{ПВ} + \text{ЗВ1} \times C, \text{ або} \\ K &= \text{ПВ} : (C - \text{ЗВ1}), \end{aligned} \quad (2.2)$$

де (C-ЗВ1) – є маржинальний доход на одиницю продукції (МД). Для визначення обсягу реалізації в гривнях необхідно кількість продукції помножити на ціну.

Сума, на яку фактичний обсяг реалізації перевищує беззбитковий, називається запасом міцності. Цей показник характеризує величину, на яку можна знизити продаж до того, як компанія почне нести збитки.

Запас міцності дозволяє також визначити операційний прибуток:

Операційний прибуток = Запас міцності x Коефіцієнт маржинального доходу.

Це співвідношення є наслідком того, що запасом міцності є додатковий до обсягу беззбитковості реалізації продаж. Отже, постійні витрати були вже покриті, і весь маржинальний доход від цього продажу збільшує операційний прибуток.

Побудуємо графік (рис.2.2) взаємозв'язку обсягів виробництва, собівартості та прибутку. По горизонталі показується обсяг реалізованої продукції у %, або у вартісній оцінці, або у натуральному виразі. По вертикалі – собівартість реалізованої продукції та прибуток, які разом складають виручку від реалізації. Лінія витрат за умови наявності постійних та змінних витрат, визначається рівнянням I ступеня ($y = a + vx$), де:

y - величина всіх витрат;

a - абсолютна сума постійних витрат;

v - частка змінних витрат на одиницю продукції;

x - обсяг реалізації продукції.

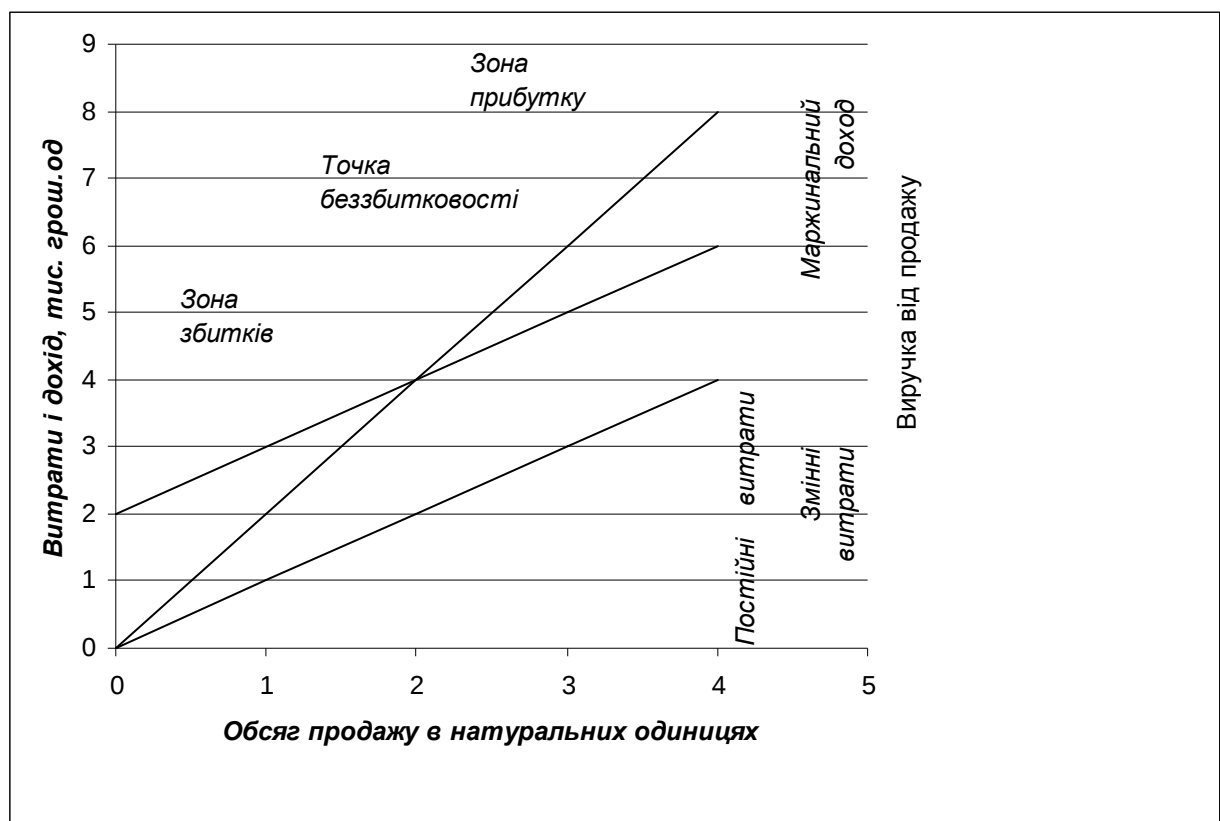

Рис.2.2. Графік взаємозв'язку обсягів виробництва, собівартості та прибутку

Відповідно до графіків можливо встановити за якого обсягу реалізації підприємство одержить прибуток, а за якого його не буде. За його допомогою можливо встановити точку, в якій витрати будуть дорівнювати виручці від реалізації – точку беззбитковості або порог рентабельності, нижче якого виробництво буде збитковим. Якщо прибуток зростає швидше, ніж постійні витрати, точка беззбитковості зміщується вліво, та навпаки, якщо постійні витрати зростають швидше за прибуток, точка беззбитковості зміщується вправо.

2.8 Аналіз рентабельності

Показники прибутку не завжди достатньо використовувати для оцінки ефективності результатів роботи підприємства, тому що одна й та сама маса цього прибутку може бути одержана при різній сумі авансових засобів виробництва. Тому, в практичній діяльності підприємств важливого значення набув показник рентабельності, що дає характеристику рівня його доходності. Рентабельність більш повно, ніж прибуток характеризує остаточні результати господарювання, так як його сума показує співвідношення ефекту із наявними (використаними) ресурсами.

Існує система показників рентабельності, яка визначається відношенням:

а) прибутку від виробництва продукції до її собівартості. Цей показник має назву *рентабельність випущеної продукції (R_v)* та розраховується за формулою

$$R_v = \frac{P_v}{C_v} * 100\% = \frac{BЦ - C_v}{C_v} * 100\% \quad (2.3)$$

де P_v - прибуток від виробництва продукції;

C_v – собівартість випущеної продукції;

$BЦ$ - відпускна ціна продукції.

б) прибутку окремих видів продукції до їх собівартості – *рентабельність окремих видів продукції (R_i)*

$$Ri = \frac{\Pi i}{C \setminus Bi} * 100\% = \frac{BЦi - C \setminus Bi}{C \setminus Bi} * 100\% \quad (2.4)$$

де Πi - прибуток від виробництва окремих видів продукції;

$C \setminus Bi$ – собівартість окремих видів продукції;

$BЦi$ - відпускна ціна окремих видів продукції.

в) прибутку від основної операційної діяльності (Πood) до повної собівартості основної операційної діяльності ($C \setminus B ood$) – *рентабельність основної операційної діяльності ($Rood$)*

$$Rood = \frac{\Pi ood}{C \setminus B ood} * 100\% \quad (2.5)$$

г) прибутку від звичайної діяльності до оподаткування ($\Pi зв$) до середньорічної вартості основних засобів основного виду діяльності(ОЗОВД) та матеріальних обігових коштів(МОК) – *загальна рентабельність підприємства ($Rзаг$)*

$$Rзаг = \frac{\Pi зв}{ОЗОВД + МОК} * 100\% \quad (2.6)$$

Існує також система показників рентабельності продажу:

1. Рентабельність продажу від операційної діяльності ($Rпр$ від од)

$$Rпр \text{ від од} = \frac{\Pi од}{ЧД} * 100\% \quad (2.7)$$

2.Рентабельність продажу від основної операційної діяльності ($Rпр$ від оод)

$$Rпр \text{ від оод} = \frac{\Pi оод}{ЧД} * 100\% \quad (2.8)$$

3.Рентабельність продажу від звичайної діяльності ($Rпр$ від зв)

$$Rпр \text{ від зв} = \frac{\Pi зв}{ЧД} * 100\% \quad (2.9)$$

4.Чиста рентабельність продажу ($Rч$)

$$Rч = \frac{ЧП}{ЧД} * 100\%, \quad (2.10)$$

де $ЧД$ – чистий дохід від реалізації (ф №2 ,ряд.035);

$\Pi од$ – прибуток від операційної діяльності;

$ЧП$ - чистий прибуток.

Акціонерні товариства, прості акції яких відкрито продаються(або потенційно прості акції, які відкрито продаються на фондових біржах) для аналізу своєї діяльності з цінними паперами та аналізу фінансової діяльності в цілому можуть застосовувати слідуючі показники рентабельності:

1. Рентабельність на 1 просту акцію (R1)

$$R1 = \frac{ЧП1}{K1}, \quad (2.11)$$

де ЧП1 – чистий прибуток , що належить власникам простих акцій

K1-середньорічна кількість простих акцій (ф.№2,Прозд.,ряд.300)

2.Скорегована рентабельність на 1 просту акцію (R2)

$$R2 = \frac{ЧП2}{K2}, \quad (2.12)$$

де ЧП2 – скорегований чистий прибуток , що належить власникам простих акцій; K2- скорегована середньорічна кількість простих акцій (ф.№2,Прозд.,ряд.330).

3.Дивіденди на 1 просту акцію (R3)

$$R3 = \frac{Д}{К}, \quad (2.13)$$

де Д- сума оголошених дивідендів;

К-кількість простих акцій, на які виплачуються дивіденди (ф.№2,Прозд.,ряд.340).

Якщо підприємство не прибуткове, а збиткове, то замість наведених показників рентабельності розраховують показники, які мають назву “ступінь збитковості”. Кожний з них розраховується відношенням відповідного збитку до певної бази, що була наведена вище. У процесі аналізу порівнюють фактичний її рівень з передбаченим бізнес - планом, визначають відхилення від плану та розраховують вплив чинників на це відхилення.

Наведемо методику аналізу впливу чинників на зміну рівня рентабельності (таблиці 2.8-2.11)

Таблиця 2.8

Аналіз впливу чинників на відхилення фактичного рівня загальної рентабельності від планового

Показники	План	При фактич-	Факт	Відхилення	
				Всього	в т.числі за рахунок

		них фондах та планово- му прибутк у			фондів	прибутку
A	1	2	3	4	5	6
1.Прибуток від звичайної діяльності	751	751	2010			

Продовження таблиці 2.8

A	1	2	3	4	5	6
2.Середньорічна вартість фондів	62307	56779	56779			
2.1.ОЗОВД	39716		41263			
2.2.МОК	22591		15516			
3.Загальна рентабельність, % (1/2*100%)	1,21	1,32	3,54	2,34	0,12	2,22

Перевірка: $3,54 - 1,21 = 0,12 + 2,22$

Висновок: фактичний рівень загальної рентабельності збільшився на 2,34 % пунктів, у тому числі за рахунок збільшення прибутку від звичайної діяльності – на 2,22 % пунктів та на 0,12 % пунктів за рахунок зменшення середньорічної вартості фондів.

Таблиця 2.9

Аналіз впливу чинників на відхилення фактичного рівня рентабельності окремих видів продукції від планового

Показники	План	При фактич ній собівар тості та пла новій від- пускні й ціні	Факт	Відхилення		
				Всього	в т.числі за рахунок	
					собівартості одиниці продукції	від- пуск ної ціни
1.Собівартість одиниці продукції	800	820	820			
2.Відпускна ціна	1000	1000	1010			
3.Рентабельність од.продукції,% (2-1)/1*100	25	22	19	-6	-3	-3

Перевірка: $19-25=-3-3$

Висновок: Фактична рентабельність одиниці продукції зменшилася на 6 % пунктів, у тому числі за рахунок зменшення відпускної ціни – на 3 % пункти та за рахунок збільшення собівартості одиниці продукції – на 3 % пункти.

Таблиця 2.10

Аналіз впливу чинників на відхилення фактичного рівня рентабельності продаж від звичайної діяльності від планового

Показники	План	При фактичному чистому доході та плановому прибутку	Факт	Відхилення		
				Всього	в т.числі за рахунок	
					ЧД	прибутку
1. Прибуток від звичайної діяльності	751	751	2010			
2. Чистий дохід від реалізації (ЧД)	219450	234368	234368			
3. Рентабельність продаж від звичайної діяльності ($1/2 \cdot 100\%$)	0,34	0,32	0,86	0,52	- 0,02	0,54

Перевірка: $0,86-0,34=-0,02+0,54$

Висновок: фактичний рівень рентабельності продаж від звичайної діяльності збільшився на 0,52% пунктів в тому числі за рахунок збільшення прибутку від звичайної діяльності на 0,54 % пунктів, але зменшився на 0,02 % пунктів за рахунок збільшення чистого доходу .

Таблиця 2.11

Аналіз впливу чинників на відхилення фактичного рівня рентабельності акцій від планового

		При		Відхилення
--	--	-----	--	------------

Показники	План	фактичний середньорічний кількість акцій та плановому прибутку	Факт	Всього	в т.числі за рахунок	
					кількості	прибутку
А	1	2	3	4	5	6
1.Чистий прибуток	1801	1801	2010			

Продовження таблиці 2.11

А	1	2	3	4	5	6
2.Середньорічна кількість простих акцій, шт.	13000	12100	12100			
3.Рентабельність акцій ½,(тис.грн.)	13,85	14,88	16,61	2,76	1,03	1,73

Перевірка: $16,61 - 13,85 = 1,03 + 1,73$

Висновок: чистий прибуток, що припадає на 1 просту акцію збільшився на 2,76 тис.грн., в тому числі на 1,73 тис.грн. за рахунок збільшення чистого прибутку, а також на 1,03 тис.грн. за рахунок зменшення середньорічної кількості акцій .

Аналогічно , зі застосуванням повного прийому ланцюгових підстановок визначається вплив чинників на зміну інших показників рентабельності.

Проведемо аналіз рентабельності основної операційної діяльності (таблиця 2.12).

Таблиця 2.12

Аналіз рентабельності ООД ВАТ “ООЖК”

Показники	план	План на фактичну реалізацію	факт
1.Прибуток відООД	9411,7	10854,1	9920,3
2.Собівартість реалізованої			

продукції	190500	203454	202407
3.Рентабельність ООД (1/2*100%)	4,941	5,33	4,901
4. Рентабельність ООД скоригована на зміну цін на реалізацію(* <i>Rood</i>)	X	4,904	X

$$*Rood = \frac{9920,3 + 4,7}{202407} * 100\% = 4,904\%,$$

де “-4,7” це вплив зміни відпускних цін на прибуток від основної операційної діяльності з таблиці 2.4.

Визначимо вплив факторів на зміну рентабельності ООД:

1. Вплив структури реалізації: = 5,33-4,941=0,389
2. Вплив собівартості окремих видів реалізованої продукції: = 4,904-5,33=-0,426
3. Вплив цін: = 4,901-4,904=-0,003

Перевірка: 4,901-4,941=-0,04

$$0,389-0,426+(-0,003)=-0,04$$

Отже, план по рентабельності ООД ВАТ “ООЖК” був недовиконаний на 0,04% пункти. Це незначне відхилення відбулося за рахунок збільшення собівартості окремих видів реалізованої продукції – рентабельність зменшилася на 0,037 % пунктів, за рахунок зниження відпускних цін – рентабельність знизилася на 0,003% пункти, але завдяки зміни структури реалізації, рентабельність збільшилася на 0,389% пунктів.

Наступним етапом аналізу є визначення резервів рентабельності реалізованої продукції (*Rood*). Для цього необхідно розрахувати рентабельність з урахуванням резервів збільшення прибутку та зниження собівартості та порівняти її з фактичною рентабельністю основної операційної діяльності.

R' (з урахуванням резервів прибутку та собівартості) = Поод факт + резерви по лінії прибутку від ООД/ Собівартість факт - резерв зниження собівартості (див. таблицю 2.6):

$$R' = (9920,3 + 6659,7 / 202407 - 6347,5) * 100 = 8,46$$

Резерв рентабельності $= R' - R$ факт,

у нашому випадку:

$$R' - R = 8,46 - 4,9 = 3,56$$

Отже, резерв підвищення рівня рентабельності реалізованої продукції складає 3,56 % пункти.

Контрольні питання:

1. Наведіть модель формування прибутку за напрямками діяльності підприємства.
2. Назвіть джерела інформації для аналізу прибутку.
3. Які основні складові загальної суми прибутку?
4. Як розраховується прибуток від основної операційної діяльності?
5. Які чинники впливають на зміну прибутку від основної операційної діяльності? Наведіть методику їх розрахунку.
6. Які доходи і витрати від іншої операційної діяльності Вам відомі? Наведіть методику їх аналізу.
7. Як розраховується резерв збільшення загального прибутку за рахунок мобілізації резервів можливого збільшення обсягу реалізації продукції?
8. Що ще відноситься до резервів збільшення прибутку?
9. Які напрямки використання прибутку Ви знаєте?
10. Як розрахувати беззбитковий обсяг продажу?
11. Що таке маржинальний дохід?
12. Що характеризує запас міцності?
13. Якщо прибуток зростає швидше ніж постійні витрати, куди зміщується точка беззбитковості на графіку?
14. Назвіть та наведіть формули розрахунків відомих Вам показників рентабельності.
15. Які чинники впливають на зміну рівня загальної рентабельності? Наведіть методику розрахунку.

16. Перерахуйте показники рентабельності акцій.
17. Який прийом доцільно використовувати під час аналізу впливу чинників на зміну рівня рентабельності?
18. Які чинники впливають на зміну рівня рентабельності окремих видів продукції?
19. Наведіть методику аналізу рентабельності основної операційної діяльності.
20. На яку величину відрізняються фінансові результати від основної операційної діяльності та фінансові результати від операційної діяльності?
21. Як розраховується валовий прибуток (збиток) ?
22. Визначити склад показників рентабельності, які доцільно застосовувати для характеристики ефективності виробництва.
23. Які чинники впливають на зміну чистої рентабельності продажу?
24. Указати спосіб розрахунків резервів підвищення рентабельності основної операційної діяльності.
25. Як визначити чистий прибуток підприємства?
26. Який показник обчислюється як різниця між чистим доходом від реалізації і собівартістю реалізованої продукції?
27. Як розрахувати критичний обсяг продажу, який забезпечує одержання, прогнозованого прибутку?
- 28.3 якою метою здійснюється аналіз беззбитковості продукції ?

ІІІ. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Питання

1. Значення, задачі, інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану
2. Аналіз майна підприємства і джерел його формування
 - 2.1. Аналітична характеристика майна (аналіз динаміки, складу і структури активів підприємства)
 - 2.2. Аналіз оборотних активів
 - 2.2.1. Аналіз динаміки складу і структури оборотних активів
 - 2.2.2. Аналіз причин зміни оборотних коштів
 - 2.2.3. Аналіз цільового використання оборотних коштів і руху грошових коштів
 - 2.3. Аналіз динаміки складу і структури джерел формування майна (оцінка власних і позикових засобів, вкладених в активи)
 - 2.4. Оцінка стану власних оборотних коштів
 - 2.5. Аналітична характеристика власного капіталу
 - 2.6. Оцінка складу і динаміки поточних зобов'язань

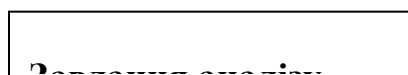
- 3. Аналіз фінансової стійкості підприємства
 - 3.1. Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості. Визначення типу фінансової стійкості
 - 3.2. Аналіз відносних показників фінансової стійкості
- 4. Оцінка виробничо-фінансового лівериджу
- 5. Аналіз ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності підприємства. Оцінка імовірності банкрутства підприємства
- 6. Аналіз ефективності фінансово – господарської діяльності підприємства
 - 6.1. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства
 - 6.2. Загальна оцінка ділової активності підприємства
 - 6.3. Аналіз ефективності використання оборотних коштів

1. Значення, задачі й інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану

Фінансове становище підприємства визначається сукупністю параметрів, що характеризують наявність, доцільність розміщення й ефективність використання фінансових ресурсів, реальні та потенційні фінансові можливості. Фінансовий стан є синтетичним показником виробничо-господарської діяльності підприємств.

Фінансовий стан може бути стійким, нестійким і кризовим. Стійкий фінансовий стан передбачає здатність підприємства функціонувати та розвиватися, належний рівень ліквідності та фінансової стійкості; забезпеченість власними оборотними засобами та ефективне використання наявних ресурсів.

Основні завдання, об'єкти та етапи аналізу фінансового стану наведені на рис.3.1.

Продовження рис. 3.1

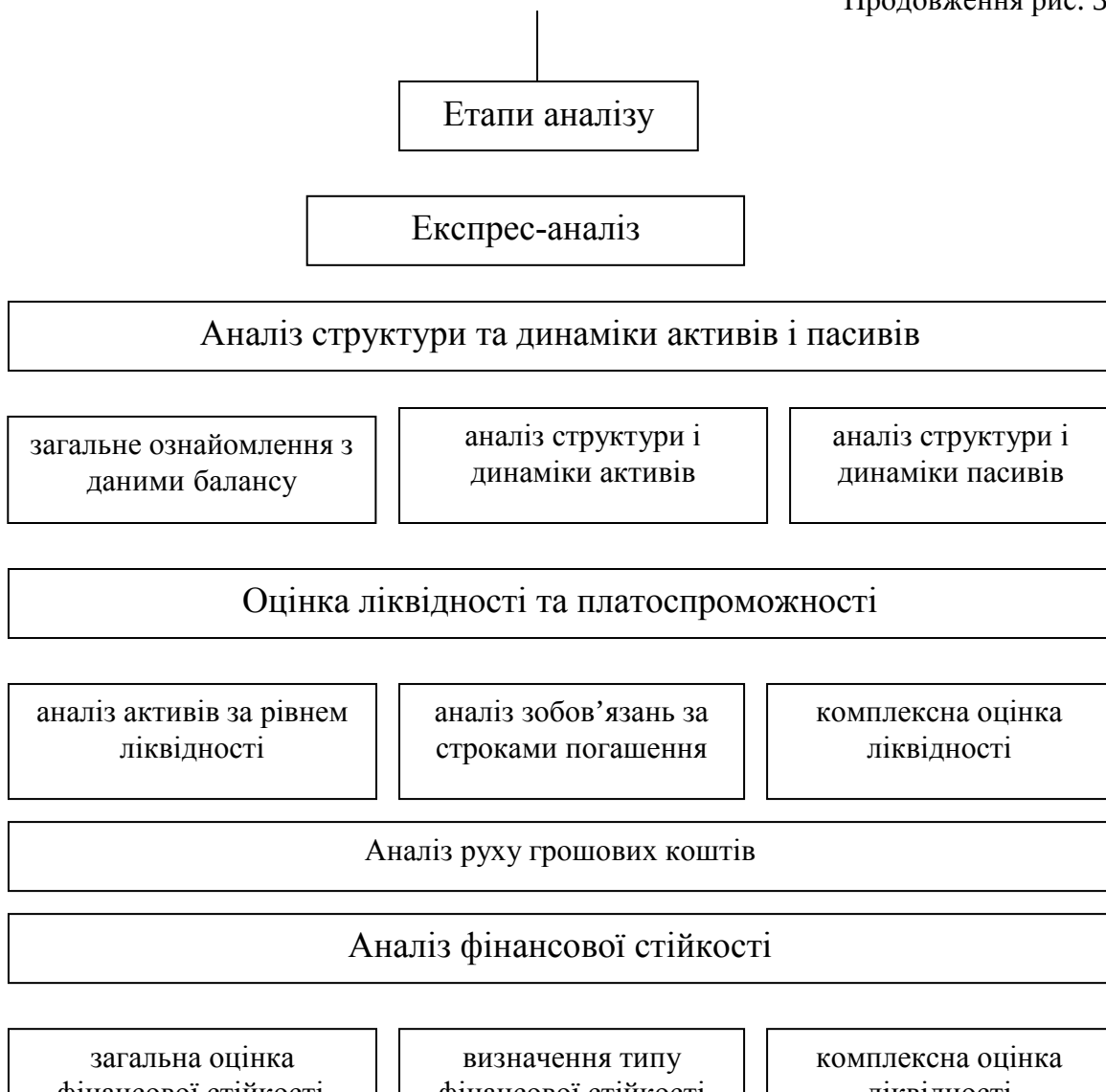

Рис. 3.1 Основні завдання, об'єкти та етапи аналізу фінансового стану

До числа найважливіших задач аналізу фінансового стану відносяться:

- дотримання фінансової, розрахункової і кредитної дисципліни;
- визначення ліквідності та фінансової стійкості підприємства;
- довгострокове і короткострокове прогнозування стійкості фінансового становища.

Для рішення цих задач вивчаються:

- наявність, склад і структура активів підприємства; причини і наслідки їхньої зміни;
- наявність, склад і структура джерел активів підприємства; причини і наслідки їхньої зміни;
- стан, структура і зміни довгострокових активів;
- наявність, структура поточних активів у сферах виробництва і обертання, причини і наслідки їхньої зміни;
- ліквідність і якість дебіторської заборгованості;
- платоспроможність і фінансова гнучкість;
- ефективність використання активів і окупність інвестицій.

Крім того, вирішуються й інші задачі. Наприклад, найважливішою задачею внутрішнього аналізу є оцінка ситуації, що визначає можливість одержання зовнішнього фінансування. Для цього вивчається загальна

потреба підприємства у фінансових ресурсах, у тому числі в позиках, ступінь ділового ризику, результати переговорів із власниками капіталу.

При зовнішньому аналізі вивчається реальна вартість майна підприємства, робиться прогноз майбутніх фінансових надходжень, структури капіталу, рівня і тенденцій зміни дивідендів і т.п.

Джерела інформації для аналізу фінансового стану підприємства наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Напрями використання форм фінансової звітності
як інформаційних джерел аналізу

№	Форми фінансової звітності	Інформаційні дані	Напрями використання інформації для потреб аналізу
A	1	2	3

Продовження таблиці 3.1

A	1	2	3
1	Баланс (ф. №1)	Економічні ресурси, що контролюються підприємством, і джерела їх формування	Горизонтальний і вертикальний аналіз, аналіз фінансового стану із застосуванням коефіцієнтів: Оцінка структури ресурсів, ліквідності та платоспроможності підприємства, фінансової стійкості, оцінка й прогнозування змін економічних ресурсів та їх джерел
2	Звіт про фінансові результати (ф.2)	Доходи, витрати, фінансові результати діяльності	Аналіз структури доходів і витрат, прибутковості, ділової активності (та їх прогнозування)
3	Звіт про рух грошових коштів (ф.3)	Грошові кошти (акумуляування і рух)	Аналіз грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства

4	Звіт про власний капітал (ф.4)	Величина та зміни у складі власного капіталу протягом звітного періоду	Аналіз структури капіталу, оцінка та прогнозування змін
5	Примітки до річної фінансової звітності (ф.5)	Облікова політика, інформація, що вимагає уточнення відповідно до вимог П(с)БО, деталізація статей звітності з метою забезпечення її зрозумілості	Різні напрями деталізованого аналізу фінансового стану, виявлення причин змін

2. Аналіз майна підприємства і джерел його формування

2.1 Аналітична характеристика майна (Аналіз динаміки, складу та структури активів підприємств)

Аналіз динаміки, складу та структури активів дає можливість установити розмір абсолютного та відносного приросту або зменшення майна підприємства і окремих його видів. Показники структурної динаміки відображають частку кожного окремого виду майна в загальній зміні сукупних активів (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз динаміки, складу і структури активів підприємства

Види активів	На початок року		На кінець року		Зміна за рік	
	Сума, тис. грн.	% до підсумку	Сума, тис. грн.	% до підсумку	Сума, тис. грн.	% пунктів
A	1	2	3	4	5	6=4-2

1. Активи – всього	89022	100,0	146367	100,0	57342	-
у тому числі						
2. Необоротні активи	46161	51,9	51650	35,5	5489	-16,6
З них:						
2.1. Основні засоби	39716	44,6	41263	28,2	1547	-16,4
2.2. Незавершене будівництво	5517	6,2	8144	5,6	2627	-0,6
2.3. Довгострокові фінансові інвестиції	920	1,0	2237	1,5	1317	0,5
3. Оборотні активи	42861	48,1	87664	59,9	44803	11,8
З них:						
3.1. Запаси	22591	25,4	15516	10,6	-7075	-14,8

Продовження таблиці 3.2

А	1	2	3	4	5	6=4-2
3.1.1. Виробничі запаси	21478	24,1	14075	9,6	-7403	-14,5
3.1.2. Незавершене виробництво	-	-	-	-	-	-
3.2. Кошти в розрахунках	15996	18,0	65731	44,9	49735	26,9
3.3. Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	3931	4,4	6009	4,1	2078	-0,3
3.3.1. Поточні фінансові інвестиції	1140	1,3	-		1140	-1,3
3.4. Витрати майбутніх періодів	-	-	7050	4,8	7050	4,8
Із ряд. 1						

4. Активи,що зайняті в основній діяльності (ряд.1-ряд.5-ряд.6)	81445	91,5	135983	92,9	54538	1,4
З них:						
4.1. Активи, що визначають виробничий потенціал (ряд.2.1.+3.1.1.+3.1.2.+3.4.)	61194	68,7	62388	42,6	1194	-26,1
5. Фінансові інвестиції (ряд.2.3+ряд. 3.3.1)	2060	2,3	2237	1,5	177	-0,8
6. Реальні інвестиції (ряд. 2.2.)	5517	6,2	8144	5,6	2627	-0,6

Висновок : Вартість майна підприємства збільшилася на 57342 тис. грн. або на 64,4 %, що свідчить про розширення підприємством обсягів господарювання. Такий приріст відбувся за рахунок збільшення необоротних активів на 5489 тис. грн. або 9,6 % від загального приросту, за рахунок збільшення оборотних активів на 44803 тис. грн. або 78,1 % від загального приросту і витрат майбутніх періодів на 7050 тис. грн. або 12,3 % від загального приросту.

Активи, зайняті в основній діяльності, збільшилися на 54538 тис. грн., у тому числі, реальні активи, що визначають виробничий потенціал на 1194 тис. грн. Збільшення фінансових інвестицій на 177 тис. грн. і реальних інвестицій на 2627 тис. грн. є позитивною тенденцією і свідчить про інвестиційну спрямованість діяльності підприємства.

Більш інтенсивне зростання оборотних активів пов'язане зі значним збільшенням розрахункових коштів (дебіторської заборгованості) на 49735 тис. грн. або в 4,8 рази в порівнянні з початком року і грошових коштів і

поточних фінансових інвестицій на 2078 тис. грн. або в 1,5 рази. Залишки запасів зменшилися на 7075 тис. грн. або на 31,3 %.

Такі зміни відповідним чином вплинули на структуру активів. У структурі активів питома вага необоротних активів зменшився з 51,9 % до 35,3 %, а питома вага оборотних активів збільшився на 11,8 в.п. і склав під кінець року 59,9 %. Таким чином, на підприємстві здійснюється формування більш мобільної структури активів, що сприяє прискоренню оборотності активів підприємства.

2.2 Аналіз оборотних активів

2.2.1 Аналіз динаміки складу і структури оборотних активів

Оборотні активи займають значну частку в сукупних активах. Від раціональності їхнього розміщення й ефективності використання значною мірою залежать фінансові результати діяльності підприємства. Тому в процесі аналізу вивчають структуру оборотного капіталу (таблиця 3.4), розміщення його в сфері виробництва і обертання, ефективність використання.

Детально вивчають і окремі групи оборотних активів, що найбільшою мірою впливають на платоспроможність: грошові кошти і поточні фінансові інвестиції, дебіторську заборгованість (розрахункові кошти), запаси.

Таблиця 3.4

Аналіз динаміки складу і структури оборотних активів

Види оборотних активів по ступені ліквідності	На початок року		На кінець року		Зміни за рік	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн.	% пунктів
1.Грошові кошти і поточні						

фінансові інвестиції	3931	9,2	6009	6,8	2078	-2,4
2. Кошти у розрахунках (дебіторська заборгованість)	15996	37,3	65731	75,0	49735	37,7
3. Запаси (матеріальні оборотні кошти)	22591	52,7	15516	17,7	-7075	-35,0
4. Інші оборотні активи	343	0,8	408	0,5	65	-0,3
Усього оборотних активів	42861	100,0	87664	100,0	44803	-

Ріст оборотних активів на 44803 тис. грн. пов'язаний зі значним збільшенням дебіторської заборгованості на 49735 тис. грн, грошових коштів і поточних фінансових інвестицій на 2078 тис. грн., інших оборотних активів на 65 тис. грн. Залишки запасів зменшилися на 7075 тис. грн.

У структурі оборотних активів зменшилася питома вага запасів з 52,7 до 17,7 %, що підвищило ступінь мобільності оборотних активів. Зниження питомої ваги найбільш мобільної частини оборотних коштів – коштів з 9,2 % до 6,8 % і ріст питомої ваги дебіторської заборгованості з 37,3 % до 75 % негативно впливає на фінансовий стан.

Разом з тим, ріст дебіторської заборгованості не завжди оцінюється негативно. Якщо підприємство розширює свою діяльність, то зростає і кількість контрагентів і, як правило, дебіторська заборгованість. З іншого боку, підприємство може скоротити реалізацію, тоді і дебіторська заборгованість зменшиться.

Необхідно розрізняти нормальну і прострочену заборгованість, наявність якої створює фінансові утруднення. Тому, в процесі подальшого аналізу вивчається динаміка складу і структури, причини і терміни дебіторської заборгованості – найбільш мобільних оборотних коштів (таблиця 3.5).

Джерела інформації ф. 5,р. IX «Дебіторська заборгованість» та ф. 1-Б «Звіт про дебіторську і кредиторську заборгованість».

Як свідчать результати аналізу найбільш мобільні оборотні кошти за рік збільшилися на 51878 тис. грн., у тому числі дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги (ДЗ) на 23311 тис. грн., з бюджетом на 4443 тис. грн., по виданих авансах на 14618 тис. грн.; інша поточна дебіторська заборгованість на 6082 тис. грн. При цьому слід зазначити, що темп росту ДЗ (410,9 %) перевищує темп росту обсягу продажів ($\frac{187060}{129551} * 100 = 144,4\%$), що свідчить про погіршення фінансової політики підприємства в плані розрахунків.

Таблиця 3.5

Аналіз цільового використання найбільш мобільних оборотних коштів

Статті оборотних активів	На початок року	На кінець року	Зміна за рік (+,-)	Резерв мобілізації оборотних коштів
А	1	2	3	4

Продовження таблиці 3.5

А	1	2	3	4
1. Грошові кошти і їхні еквіваленти:				
- у національній валюті	2548	2258	-290	
- в іноземній валюті	243	3751	3508	
2. Поточні фінансові інвестиції	1140	-	-1140	
3. Векселі отримані	253	3937	3684	3937
4. Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги (по чистій реалізаційній вартості)	13329	36640	23311	
4.1. У тому числі прострочена	2025	1375	-650	1375
5. Дебіторська				

заборгованість по розрахунках:				
5.1. З бюджетом		4443	4443	4443
5.2. По виданих авансах		14618	14618	14618
5.3. По нарахо-них доходах				
5.4. По внутрішніх розрахунках	81	11	-70	11
5.5. Інша поточна дебіторська заборгованість	2333	6082	3749	6082
6. Інші оборотні активи	343	408	65	408
Усього	20270	72148	51878	30874

2.2.2 Аналіз причин зміни оборотних коштів

Таблиця 3.6

Аналіз причин зміни оборотних коштів

Причини збільшення	Сума, тис. грн.	Причини зменшення	Сума, тис. грн.
1	2	3	4

Продовження таблиці 3.6

1	2	3	4
1. Збільшення власного капіталу (Ір. П) $70774 - 59420 = 11354$	11354	1. Збільшення інших необо- ротних активів (з Ір. А)	-
2. Приріст забезпечення майбутніх витрат і платежів (Пр. П) $1279 - 1015 = 264$	264	2. Капітальні вкладення (з Ір. А ОС і нематеріальні активи по первісній вартості, незавершене будівництво) $(13 + 8144 + 61406) - (12 + 5517 + 57242) = 6792$	6792
3. Збільшення довгострокових зобов'язань (ІІр. П) $9607 - 0 = 9607$	9607	3. Збільшення довгострокових фінансових інвестицій (з Ір. А) $2237 - 920 = 1317$	1317
4. Збільшення поточних зобов'язань (ІVр. П) $64704 - 28587 = 36117$	36117	4. Збільшення довгострокової деб-ої заборгованості (з Ір. А)	-
5. Збільшення доходів майбутніх періодів (Vр. П)	-	5. Збільшення відстрочених податкових зобов'язань (з Ір. А)	-
6. Амортизаційні відрахування (знос ОС і нематеріальних активів) $(7 + 20143) - (4 + 17526) = 2620$	2620	6. Збільшення витрат майбутніх періодів (ІІІр. А) $7050 - 0 = 7050$	7050

Усього	59962	Усього	15159
--------	-------	--------	-------

Перевірка: $59962 - 15159 = +44803$

$87664 - 42861 = +44803$ (Пр.А кін.-поч.)

Оборотні активи збільшилися на 44803 тис. грн. (див. табл.3.5), у тому числі, за рахунок збільшення власного капіталу на 11354 тис. грн; приросту забезпечення майбутніх витрат і платежів на 264 тис. грн.; збільшення довгострокових зобов'язань на 9607 тис. грн.; збільшення поточних зобов'язань на 36117 тис. грн.; збільшення амортизаційних відрахувань на 2620 тис. грн. Причинами зменшення оборотних коштів з'явилися: виконані капітальні вкладення на 6792 тис. грн.; збільшення довгострокових фінансових інвестицій на 1317 тис. грн.; збільшення витрат майбутніх періодів на 7050 тис. грн.

2.2.3 Аналіз цільового використання оборотних коштів і руху грошових коштів

Рівень матеріальних оборотних коштів (запасів) залежить від:

- характеру виробництва;
- обсягу виробництва і реалізації продукції;
- природи самих запасів з погляду можливості їхнього збереження,
- інтенсивності використання;
- витрат на придбання;
- рівня купівельної спроможності підприємства.

У процесі аналізу динаміки, складу і структури запасів необхідно:

- дати оцінку раціональності структури запасів;
- виділити ресурси, обсяги яких явно збиткові, ресурси, придбання яких необхідно прискорити;

- установити обсяги неходових матеріалів і обсяги виробничих запасів у найбільш ліквідному стані.

У практиці фінансового аналізу для оцінки структури запасів розраховують коефіцієнт нагромадження:

$$\text{Коефіцієнт нагромадження} = \frac{\text{Виробничі запаси} + \text{НЗВ}}{\text{ГП} + \text{Товари}} \quad (3.1)$$

Оптимальним варіантом прийнято вважати, якщо коефіцієнт нагромадження $K_n < 1$, але це співвідношення справедливе якщо продукція конкурентна і користується попитом.

На аналізованому підприємстві:

$$K_n \text{ на поч.} = \frac{21478 + 0}{812 + 301} = \frac{21478}{1113} = 19,3$$

$$K_n \text{ на кін.} = \frac{14075 + 0}{1164 + 277} = \frac{14075}{1441} = 9,8$$

Розрахунки показують, що коефіцієнт нагромадження значно вище оптимальної величини, що свідчить про несприятливу структуру запасів підприємства.

Другим напрямком аналізу, є зіставлення фактичних залишків із установленими нормативами і виявлення понаднормативних запасів, що є резервом мобілізації оборотних коштів, або незаповненим нормативом (таблиця 3.7).

Наявність понаднормативних запасів свідчить про їхнє нагромадження під дією наявності неліквідів, свідомого нагромадження в зв'язку з перебоями в постачанні, розширенням виробництва, зміною спеціалізації і т.п. Внаслідок – утрата якості сировини, збільшення собівартості продукції, відволікання засобів з обороту, збитки. Незаповнений норматив – може призвести до дефіциту окремих видів сировини і матеріалів, перебоїв у виробничому процесі, недозавантаження виробничих потужностей, спаду виробництва і реалізації.

Тому для забезпечення нормального функціонування виробництва дуже важливими є розробка і встановлення оптимальних нормативів на рівні мінімальної потреби, що забезпечує безперебійну роботу підприємства.

Джерела інформації: нормативи, розроблені підприємством, ф.1 (ІІрА.), ф.5р. VIII «Запаси».

Таблиця 3.7

Аналіз стану матеріальних оборотних коштів
(нормованих оборотних коштів)

Нормовані оборотні кошти	Фактич. запас на початок року	На кінець року		Відхилення (на кінець року)		Изменение за год (+,-)
		нормативний запас	фактич. запас	понад норм. запас	незаповнений норматив	
А	1	2	3	3	4	5
1. Виробничі запаси:						
1.1. Сировина і покупні напівфабрикати	9512	5500	6023	523		-3489
1.2. Паливо	5073	4650	4911	261		-162
1.3. Тара	2711	1700	1562		138	-1149
1.4. Запчастини	1465	800	711		89	-754

Продовження таблиці 3.7

А	1	2	3	3	4	5
1.5. МБП	2717	1000	868		132	-1849
Разом	21478	13650	14075	784	359	-7403
2. Незавершене виробництво	-	-	-	-	-	-
3. Готова	812	1000	1164	164		352

продукція						
4.Товари	301	250	277	27		-24
Усього	22591	14900	15516	975	359	-7075

Протягом року запаси підприємства зменшилися на 7075 тис. грн., у тому числі, залишки сировини і покупних напівфабрикатів на 3489 тис. грн., запчастин на 754 тис. грн. Лише по залишках готової продукції відрізняється ріст на 352 тис. грн. Понаднормативні запаси склали 975 тис. грн., що є резервом мобілізації матеріальних оборотних коштів. Крім того, на підприємстві має місце незаповнений норматив у розмірі 359 тис. грн.

У процесі подальшого аналізу необхідно виявити причини, що призвели до створення як понаднормативних запасів, так і незаповненого нормативу і розробити пропозиції з їхньої мобілізації.

Аналіз руху грошових коштів.

Реальні можливості будь-якого підприємства визначаються здатністю генерувати грошові потоки. Під грошовим потоком розуміють усі надходження і виплати коштів.

Джерело інформації – ф. 3 «Звіт про рух грошових коштів», що формується в розрізі трьох видів діяльності – операційної, інвестиційної, фінансової.

Основною метою аналізу є виявлення рівня достатності формування грошових потоків по видах діяльності, їхньої ефективності, а також збалансованості позитивного і негативного потоків (таблиця 3.8). Надходження коштів називається позитивним грошовим потоком, вибуття (витрати) – негативним. Різниця між позитивними і негативним грошовими потоками називається чистим грошовим потоком.

Таблиця 3.8

Аналітична характеристика руху грошових коштів

Показники	Надходження						Видаток					
	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення		Попередній рік		Звітний рік		Відхилення	
	Сума, грн.	Пит. вага, %	Сума, грн.	Пит. вага, %	Сума, грн.	% пунктів	Сума, грн.	Пит. вага, %	Сума, грн.	Пит. вага, %	Сума, грн.	% пунктів
1. Рух коштів у результаті операційної діяльності							14483	74, 5	29189	67,4	14706	-7,1
2. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності							4950	25,5	14115	32,6	9165	7,1
3. Рух коштів у результаті фінансової діяльності	18556	100,0	63627	100,0	45071	-						
Разом	18556	100,0	63627	100,0	45071	-	19433	100,0	43304	100,0	23871	-
Чистий рух коштів за звітний період			20323				877					
Залишок коштів на початок року	3668	x	2791	x	x	x		x		x		x
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів		x		x	x	x		x	17105	x		x
Залишок коштів на кінець року	2791	x	6009	x	x	x		x		x		x

У звітному році, у порівнянні з попереднім, відбулося значне збільшення надходження коштів - на 45071 тис. грн. за рахунок фінансової діяльності; витрати коштів збільшилися на 14706 тис. грн. у результаті операційної діяльності й на 9165 тис. грн. у результаті інвестиційної. В

цілому ці зміни обумовили збільшення залишків коштів з 2791 тис. грн. на початок року до 6009 тис. грн. на кінець року.

Розрахуємо далі коефіцієнт достатності потоків коштів, що дозволяє оцінити рівень достатності суми коштів у результаті операційної діяльності для покриття капітальних витрат, вкладень у запаси та сплати дивідендів.

$$K_{\text{адекватності коштів}} = \frac{\sum \text{джерел грошових коштів від операційної діяльності}}{\sum (\text{капвкладення, відновлення запасів, дивіденди})} \quad (3.2)$$

Значення $K \approx 1$ означає, що підприємство покрило свої потреби без фінансування за рахунок додатково притягнутих засобів; $K < 1$ – внутрішніх джерел коштів недостатньо для підтримки зростання виробництва і рівня дивідендних виплат.

2.3 Аналіз динаміки складу і структури джерел формування майна

Надходження, вибуття, формування майна здійснюється за рахунок власних і залучених засобів, співвідношення яких розкриває фінансовий стан підприємства (таблиця 3.9).

Таблиця 3.9

Аналіз динаміки складу і структури джерел активів

Види джерел активів	<i>На початок року</i>	На кінець року	Зміни за рік
A	1	2	3
1. Загальна сума джерел активів	89022	146364	57342

Продовження таблиці 3.9

A	1	2	3
2. Власний капітал	59420	70774	11354
- у % до всіх джерел	66,7	48,4	-18,3
3. Залучений капітал (зобов'язання підприємства)	29602	75590	45988
- у % до всіх джерел	33,3	51,6	18,3
3.1. Забезпечення майбутніх витрат і платежів	1015	1279	264
- у % до зобов'язань	3,4	1,7	-1,7
3.2. Довгострокові зобов'язання	-	9607	9607
- у % до зобов'язань		12,7	12,7
3.3. Поточні зобов'язання	28587	64704	36117
- у % до зобов'язань	96,6	85,6	-11,0
4. Доходи майбутніх періодів	-	-	-
- у % до всіх джерел	-	-	-
5. Наявність власних оборотних коштів (Ір П – Ір А)	13259	19124	5865
- у % до власного капіталу	22,3	27,0	4,7

Зростання вартості майна активів підприємства на 57342 тис. грн. було обумовлено головним чином збільшенням залучених коштів (зобов'язань) на 45988 тис. грн., або 80,2 % від загального приросту джерел активів ($45988/57342 \cdot 100$) і тільки на 11354 тис. грн. (або 19,8%) за рахунок збільшення власного капіталу.

Збільшення зобов'язань було пов'язано з ростом поточних зобов'язань на 36117 тис. грн. або в 2,3 рази, довгострокових зобов'язань під кінець року

на 9607 тис. грн. і приростом забезпечення майбутніх витрат і платежів на 264 тис. грн. або на 26 %.

У структурі джерел активів питома вага власного капіталу зменшилася з 66,7% до 48,4 %, а питома вага залученого капіталу збільшилася на 18, 3 процентних пунктів і склала під кінець року 51,6%, що свідчить про зниження фінансової стійкості підприємства.

Наявність власних оборотних коштів збільшилася на 5865 тис. грн. або на 44,2 %, змінилася і їхня частка в структурі власного капіталу – збільшилася на 4,7 % пунктів і склала під кінець року 27%.

Далі детально проаналізуємо динаміку складу і структури власного оборотного капіталу.

2.4 Оцінка стану власних оборотних коштів

Для нормального функціонування кожного підприємства важливо не тільки мати в достатньому обсязі оборотних коштів, але і щоб сформовані вони були за рахунок «звичайних джерел». По оцінках експертів власні засоби повинні складати від 30 – 60% усіх джерел формування оборотних коштів.

Для оцінки стану власних оборотних коштів (ВОК) фактичну наявність ВОК порівнюють з нормативом і встановлюють надлишок (+) або нестачу (-) ВОК(таблиця 3.10).

Таблиця 3.10

Оцінка стану власних оборотних коштів

Показники	На початок року	На кінець року	Зміни за рік (+,-)
А	1	2	3

Продовження таблиці 3.10

А	1	2	3
1. Наявність ВОК	13259	19124	5865

(IpП – IpA)			
2. Норматив	20500	20500	-
3. Надлишок (+), нестача (-) ВОК			
- тис. грн.	-7241	-1376	5865
- у % до нормативу	-35,3	-6,7	28,6

Як на початок , так і на кінець року аналізоване підприємство має нестачу ВОК відповідно 7241 тис. грн. (35,3% від нормативу) і 1376 тис. грн. (6,7%). Разом з тим, зменшення нестачі ВОК свідчить про поліпшення фінансового стану.

2.5 Аналітична характеристика власного капіталу

Аналіз змін у складі та структурі власного капіталу(таблиця 3.11) проводиться за даними I розділу пасиву балансу.

Таблиця 3.11

Аналітична характеристика власного капіталу

Складові власного капіталу	На початок року		На кінець року		Зміна за рік (+,-)	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	% пунктів
A	1	2	3	4	5	6
Статутний капітал	21305	35,9	21305	30,1	-	-5,8
Пайовий капітал	-	-	-	-	-	-
Додатково вкладений капітал	-	-	--	-	-	-

Продовження таблиці 3.11

A	1	2	3	4	5	6
Інший додатковий капітал	32411	54,5	36253	51,2	3842	-3,3
Резервний капітал	200	0,3	393	0,6	193	0,3

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	5504	9,3	12823	18,1	7319	8,8
Неоплачений капітал (-)	-	-	-	-	-	-
Вилучений капітал (-)	-	-	-207	-0,3	-207	-0,3
Разом власний капітал	59420	100, 0	70774	100,0	11354	-

За станом на кінець року власний капітал збільшився на 11354 тис. грн., у тому числі інший додатковий капітал на 3842 тис. грн., резервний капітал на 400 тис. грн., нерозподілений прибуток на 7319 тис. грн. В структурі власного капіталу найбільшу питому вагу займає інший додатковий капітал: 54,5% на початок року, 51,2% на кінець року.

Розмір статутного капіталу не змінився і склав 21305 тис. грн., хоча його питома вага у власному капіталі зменшилася з 35,9 % до 30,1 % .

Далі необхідно вивчити причини зміни розміру власного капіталу протягом року (таблиця 3.12). Такий аналіз здійснюється на основі ф. 4 «Звіт про власний капітал».

Таблиця 3.12

Аналіз руху власного капіталу

Показники	Статут-ний капітал	Інший додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток	Вилучений капітал
А	1	2	3	4	5
1. Залишок на початок року	21305	32411	200	5504	-

Продовження таблиці 3.12

А	1	2	3	4	5
2. Надходження	-	3842	400	8069	-

3. Використання	-	-	-	750	-207
4. Залишок на кінець року	21305	36253	600	12823	-207
5. Абсолютна зміна залишків	-	3842	400	7319	-207
6. Коефіцієнт надходження (Кн.=2/4)	-	0,106	0,667	0,629	-
7. Коефіцієнт вибуття (Кв=3/1)	-	-	-	0,136	-

Дані свідчать, що рух власного капіталу взагалі пов'язаний з надходженням нерозподіленого прибутку (0,629), резервного капіталу (0,667) й іншого додаткового капіталу (0,106). Вибуття характерне лише для нерозподіленого прибутку (0,136).

2.6 Оцінка складу і динаміки поточних зобов'язань

У складі та структурі поточних зобов'язань значну частку складає кредиторська заборгованість. Проаналізуємо її за даними IV розділу пасиву балансу (таблиця 3.13).

Таблиця 3.13

Оцінка складу і динаміки поточних зобов'язань

Показники	На початок року		На кінець року		Зміни за рік (+,-)	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	% пунктів
A	1	2	3	4	5	6

Продовження таблиці 3.13

А	1	2	3	4	5	6
1. Короткострокові кредити банків	2050	7,2	1672	2,6	-378	-4,6
2. Поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях	-	-	-	-	-	-
3. Векселі видані	-	-	-	-	-	-
4. Кредиторська заборгованість за товари, послуги	10113	35,4	20927	32,3	10814	-3,1
5. Поточні зобов'язання по розрахунках:						
по отриманих авансах	-	-	-	-	-	-
з бюджетом	3501	12,2	4193	6,6	692	-5,7
з позабюджетних платежів	1012	3,5	1292	2,0	280	-1,5
зі страхування	292	1,0-	467	0,8	175	-0,2
з оплати праці						
із учасниками	6597	23,1	10825	16,7	4228	-6,4
із внутрішніх розрахунків			6411	9,9	6411	9,9
Інші поточні зобов'язання	5022	17,6	18917	29,2	13895	11,6
Усього поточні зобов'язання	28587	100,0	64704	100,0	36117	-

Збільшення поточних зобов'язань на 36 117 тис. грн. відбулося в основному за рахунок росту кредиторської заборгованості за товари і послуги на 10814 тис. грн., кредиторської заборгованості по розрахунках із учасниками на 4228 тис. грн., по внутрішніх розрахунках на 6411 тис. грн., інших поточних зобов'язань на 13895 тис. грн. Заборгованість по короткостроковим кредитам зменшилася на 378 тис. грн.

У структурі поточних зобов'язань найбільшу питому вагу займає кредиторська заборгованість за товари і послуги: на початок року 35,4%, на кінець року 32,3%.

Подальший аналіз кредиторської заборгованості (КЗ) необхідно провести в порівнянні з дебіторською заборгованістю (ДЗ) (таблиця 3.14).

Для цього доцільно скласти розрахунковий баланс, тобто порівняти кредиторів (джерела активів) з дебіторами (розміщення активів), передбачаючи при цьому, що кредиторська заборгованість повинна бути перекрита дебіторською. Слід зазначити, що в процесі виробничої діяльності часто КЗ значно перевищує ДЗ. Деякі економісти - теоретики вважають, що це свідчить про раціональне використання засобів, оскільки підприємство залучає в оборот більше засобів, чим одержує з обороту. Але бухгалтери - практики оцінюють таку ситуацію тільки негативно, оскільки підприємство повинне погасити свої борги незалежно від стану ДЗ.

Таблиця 3.14

Аналіз співвідношення ДЗ і КЗ

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення	
			тис. грн.	у %
А	1	2	3	4
1. Дебіторська заборгованість (без векселів)	15743	61794	46051	292,5

Продовження таблиці 3.14

А	1	2	3	4
2. Кредиторська заборгованість	26537	63032	36495	137,5
3.Активне сальдо	-	-	-	-
4. Пасивне сальдо	10794	1238	-9556	х
5. Баланс	26537	63032	36495	137,5

У звітному періоді ДЗ збільшилася на 4651 тис. грн., що склало 292,5 %, а КЗ – на 36495 тис. грн. (137,5). Незважаючи на загальне збільшення як ДЗ, так і КЗ, пасивне сальдо за звітний період стало менше на 9556 тис. грн., це означає що ДЗ і КЗ трохи «зрівноважилися».

Для поліпшення фінансового стану підприємства необхідно дати оцінку джерел формування майна (таблиця 3.15).

Таблиця 3.15

Аналіз динаміки та структури джерел фінансування майна

Види коштів	На початок року		На кінець року		Зміна за рік	
	Сума, тис. грн.	% до підсумку	Сума, тис. грн.	% до підсумку	Сума, тис. грн.	% пунктів
А	1	2	3	4	5	6
1.Фінансові ресурси – всього, у тому числі:	89022	100,0	146364	100,0	57342	-
2. Власний капітал	59420	66,7	70774	48,4	11354	-18,3
3. Позикові кошти	29602	33,3	75590	51,6	45988	+18,3
3.1. Довгострокові зобов'язання	-	-	9607	6,6	9607	6,6
3.2. Короткострокові зобов'язання	28587	32,1	64704	44,2	36117	12,1

Продовження таблиці 3.15

A	1	2	3	4	5	6
3.2.1. короткострокові позики	2050	2,3	1672	1,1	-378	-1,2
4. Наявність чистих мобільних коштів (робочий капітал)*	13259	14,9	28731	19,6	15472	4,7
5. Співвідношення чистих мобільних коштів і матеріальних оборотних коштів (запасів)	13259/ 22591= 0,6	-	28731/ 15516= 1,9	-	+0,7	-

*Наявність чистих мобільних коштів визначається як різниця між поточними активами та поточними зобов'язаннями, або як сума власного капіталу і дострокових зобов'язань за мінусом необоротних активів.

Фінансові ресурси збільшилися на 57342 тис. грн., у тому числі власний капітал на 11354 тис. грн. та залучені засоби на 45988 тис. грн.

У складі залучених коштів довгострокові зобов'язання збільшилися на 9606 тис. грн., а короткострокові – на 36117 тис. грн.

Наявність чистих мобільних засобів (робочого капіталу) збільшилася на 15472 тис. грн.; співвідношення чистих мобільних засобів та матеріальних оборотних коштів (запасів) збільшилося з 0,6 до 1,9.

Таким чином, підприємству необхідно здійснювати систематично моніторинг за співвідношенням ДЗ і КЗ; при можливості орієнтуватися на збільшення кількості замовників для зменшення ризику несплати, що є значним при наявності монопольного замовника; контролювати стан розрахунків по простроченій заборгованості; вчасно виявляти неприпустимі види ДЗ і КЗ, до яких у першу чергу відносять заборгованість за товари і послуги строк оплати по яких перевищує три місяці, а також заборгованість з платежів до бюджету та ін.

3 Аналіз фінансової стійкості підприємства

3.1 Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості. Визначення типу фінансової стійкості

Заставою загальної стабільності положення підприємства служить його стійкість. На стійкість підприємства впливають різні фактори:

- положення підприємства на товарному ринку;
- виробництво й випуск дешевої продукції, яка користується попитом продукції;
- його потенціал у діловому співробітництві;
- ступінь залежності від зовнішніх кредиторів і інвесторів;
- наявність неплатоспроможних дебіторів;
- ефективність господарських і фінансових операцій і т.п.

Така розмаїтість факторів підрозділяє й саму стійкість по видах. Так, стосовно до підприємства вона може бути: внутрішньою й зовнішньою, загальною (цінковою), фінансовою.

ВНУТРІШНЯ СТІЙКІСТЬ - це такий загальний фінансовий стан підприємства, при якому забезпечується стабільно високий результат його функціонування. В основі її досягнення лежить принцип активного реагування на зміну внутрішніх і зовнішніх факторів.

ЗОВНІШНЯ СТІЙКІСТЬ підприємства обумовлена стабільністю економічного середовища, у рамках якого здійснюється його діяльність. Вона досягається відповідною системою управління ринковою економікою в масштабах всієї країни.

ЗАГАЛЬНА СТІЙКІСТЬ підприємства - це такий рух грошових потоків, який забезпечує постійне перевищення надходження засобів (доходів) над витратами.

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ підприємства - це такий стан його фінансових ресурсів, їхній розподіл і використання, що забезпечує розвиток

підприємства на основі зростання прибутку й капіталу при збереженні платоспроможності й кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику.

Фінансова стійкість забезпечує вільне маневрування коштами підприємства й шляхом ефективного їхнього використання, сприяє безперебійному процесу виробництва й реалізації продукції. Тому фінансова стійкість формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності і є головним компонентом загальної стійкості підприємства.

Аналіз стійкості фінансового стану на визначену дату дозволяє відповісти на запитання: на скільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами протягом попереднього періоду. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідав вимогам ринку та потребам розвитку підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства та відсутності в нього засобів для розвитку виробництва, а надлишкова - перешкоджати розвитку, обтяжувати витрати підприємства зайвими запасами й резервами.

Таким чином, сутність фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів, а платоспроможність виступає її зовнішнім проявом.

Відповідно до методики фінансового аналізу, розробленої Шереметом А.Д., Негашевим Е. В. абсолютними показниками фінансової стійкості є *показники, які характеризують ступінь забезпеченості запасів джерелами їхнього формування.*

Для оцінки стану запасів використовують дані групи статей «Запаси» II розділу активу балансу.

У зв'язку з цим, для характеристики фінансової ситуації на підприємстві розроблено чотири типи фінансової стійкості:

Перший - абсолютна стійкість фінансового стану, яка зустрічається в дійсних умовах розвитку економіки України вкрай рідко, вона задається умовою:

$$З < \text{ВОК}, \quad (3.3)$$

де З- запаси;

ВОК – власні обігові кошти.

Другий - звичайна стійкість фінансового стану підприємства, яка гарантує його платоспроможність. Для забезпечення запасів крім власних оборотних коштів залучаються довгострокові кредити (ДК). Задається умовою:

$$З = \text{ВОК} + \text{ДК} \quad (3.4)$$

Третій - нестійкий фінансовий стан, характеризується порушенням платоспроможності, при якому зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних засобів і збільшення ВОК. Для забезпечення запасів крім ВОК і довгострокових кредитів залучаються короткострокові кредити (КК):

$$З = \text{ВОК} + \text{ДК} + \text{КК} \quad (3.5)$$

Четвертий - кризовий фінансовий стан, при якому підприємство перебуває на грані банкрутства, тому що кошти, короткострокові цінні папери й дебіторська заборгованість не покривають навіть його кредиторської заборгованості й прострочених позичок. Для забезпечення запасів не вистачає «звичайних» джерел їхнього формування:

$$З > \text{ВОК} + \text{ДК} + \text{КК} \quad (3.6)$$

Для визначення типу фінансової стійкості підприємства за даними балансу складають агрегований баланс, позиції активу й пасиву якого зао ступенем агрегування відповідають меті аналізу (таблиця 3.18).

Для характеристики джерел формування запасів визначають три основних показники, які наведені в наступній таблиці (3.16): наявність ВОК, наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів (ФК) і загальна величина джерел формування запасів (ДФ).

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього формування: надлишок (+), нестача ВОК, ФК, ДФ.

Таблиця 3.16

Вихідна інформація для визначення
типу фінансової стійкості підприємства

Показники	На початок року	На кінець року
A	1	2
1. Матеріальні активи (запаси) (МА)	22591	15516
2. Наявність власного оборотного капіталу (ВОК)=(Ір.П-Ір.А)	13259	19124
3. Функціонуючий капітал (ФК)=[(І+ІІІ)р.П-І р.А]	13259	28731
4. Загальна сума джерел фінансування оборотних активів (ФК)=(І+ІІІ)р.П – І р.А - ряд.500 IVр. ІІ]	15309	30403
5. Надлишок (+), недостача (-) власного капіталу (ΔВОК)	-9332	3608
6. Надлишок (+), недостача (-) функціонуючого капіталу (ΔФК)	-9332	13215
7. Надлишок (+), недостача (-) загальних джерел фінансування (ΔДФ)	-7282	14887
8. Трикомпонентний показник	0,0,0	1,1,1

Тип фінансової стійкості визначається за допомогою таблиці 3.17

Таблиця 3.17

Тип фінансової стійкості підприємства

Показники (різниця)*	Тип фінансової стійкості			
	абсолютний	нормальний	нестійкий	Кризовий
A	1	2	3	4
ΔВОК	>0	<0	<0	<0
ΔФК	>0	>0	<0	<0
ΔДФ	>0	>0	>0	<0
Трикомпонентний показник	1,1,1	0,1,1	0,0,1	0,0,0

*) Різниця оцінюється так: 1 - якщо $\Phi > 0$; 0 - якщо $\Phi < 0$.

Протягом року тип фінансової стійкості ВАТ «Одеський олійножиркомбінат» радикально змінився: від кризового до абсолютного.

3.2. Аналіз відносних показників фінансової стійкості

Вихідні дані: ф.1 «Баланс», ф.2 «Звіт про фінансові результати», ф.1-підприємництво.

Таблиця 3.18

Аналіз фінансової стійкості підприємства

Критерії та показники	Алгоритм розрахунку та критичне значення	Характеристика економічного змісту	На початок року	На кінець року	Відхилення (+,-)
А	Б	У	1	2	3
I. Незалежність від зовнішніх джерел фінансування					
Коефіцієнт автономії	Власний капітал/ загальний обсяг джерел фінансування (>0,5)	Характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних коштів; його зростання свідчить про збільшення фінансової незалежності	$59420/89022=0,667$	$70774/146364=0,484$	-0,183
Плечі фінансового важеля	Позичковий капітал/ власний капітал (<1,0)	Скільки залучених коштів припадає на 1 грн. власного капіталу	$29602/59420=0,498$	$75590/70774=1,068$	0,57
Коефіцієнт фінансової незалежності	Власний капітал/Позичковий капітал(>1)	Скільки власних коштів припадає на 1 грн. позичкового капіталу	$59420/29602=2,007$	$70774/75590=0,936$	-1,071

Продовження таблиці 3.18

А	Б	У	1	2	3
Коефіцієнт фінансової залежності	Загальна сума джерел фінансування/ Власний капітал (<2)	Яка частина загальної вартості майна приходить на 1 грн. власних засобів	$89022/59420 = 1,498$	$146364/70774 = 2,068$	+0,57
Коефіцієнт стійкості фінансування	Власний капітал+забезпечення майбутніх витрат і платежів+довгострок. зобов./загальна сума активів (0,8-0,9) $\geq 0,75$	Частина майна, що фінансується за рахунок стійких джерел	$59420+1015+0/89022=0,679$	$70774+1279+9607/146364 = 0,558$	
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових засобів	Довгострокові зобов'язання/ Довгострокові зобов'язання+ власний капітал	Частка довгострокових позик у загальному обсязі джерел, що спрямовуються на реалізацію довгострокових програм	$0/0+59420=0$	$9607/9607+70774=0,120$	+0,120
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Залучений капітал/пасиви (підсумок балансу) $\leq 0,5$	Характеризує скільки залученого капіталу припадає на одиницю сукупних джерел	$1015+0+28587/89022=0,333$	$1279+9607+64704=0,516$	+0,183

II. Можливість оперативного управління власним капіталом					
А	Б	У	1	2	3
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Власні обігові кошти/ власний капітал (>0,5)	Показує, яка частина власних коштів підприємства знаходиться у мобільній формі, яка дозволяє відносно вільно маневрувати цими коштами	$13259/59420=0,223$	$19124/70774=0,270$	0,047
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	СОС/ оборотні активи $\geq 0,2$	Абсолютна можливість перетворення активів у ліквідні засоби	$13259/42861=0,309$	$19124/87664=0,218$	-0,091
Коефіцієнт забезпеченості власними обіговими засобами запасів	ВОК/запаси ($\geq 0,6-0,8$)	Як запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування	$13259/22591=0,587$	$19124/15516=1,233$	+0,646

Продовження таблиці 3.18

А	Б	У	1	2	3
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Грошові кошти/ВОК	Частка абсолютно ліквідних активів у ВОК забезпечує вільний фінансовий маневр	$2791/13259 = 0,210$	$6009/19124 = 0,314$	+1,495
III. Ефективність використання ресурсів					
Рентабельність активів (ROA), %	Фінансовий результат до оподаткування/ валюта балансу *100		$9066/89022 * 100 = 10,18$	$9128/146364 * 100 = 6,24$	-3,94
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	Чистий прибуток/ власний капітал*100 (>0,4)		$6346/59420 * 100 = 10,68$	$8069/70774 * 100 = 11,40$	0,72
Коефіцієнт чистої виручки	Сума чистого прибутку та амортизаційних відрахувань/ виручка (чистий дохід)		$6346 + 1858/129551 = 0,063$	$8069 + 2346/187060 = 0,056$	-0,007
Коефіцієнт оборотних запасів	Чистий дохід/ сума запасів		$129551/22591 = 5,735$	$187060/15516 = 12,056$	6,321
Коефіцієнт оборотності мобільних запасів	Чистий дохід/ сума обігових коштів		$129551/42861 = 3,032$	$187060/87664 = 3,134$	-0,889
Коефіцієнт інвестування	Власний капітал/ необоротні активи >1	Характеризує достатність власних засобів для покриття не-обігових активів	$59420/46161 = 1,287$	$70774/51650 = 1,370$	+0,083

Продовження таблиці 3.18

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	Основні засоби по залишковій вартості/ разом активів	Характеризує частку основних засобів у сукупних активах підприємства	$39716/89022=0,446$	$41263/146364=0,282$	-0,164
IV. Динаміка виробничого потенціалу та масштабів підприємства					
Частка активів, визначаючих виробничий потенціал	Вартість основних засобів, виробничих запасів, незавершеного виробництва та витрати майбутніх періодів/ загальна сума активів		$6194/89022=0,687$	$62388/146364=0,426$	-0,261
Коефіцієнт зносу основних засобів	Сума зносу основних засобів/ первинна вартість основних засобів		$17526/57242=0,306$	$20143/61406=0,328$	0,022
V. Платоспроможність					
Коефіцієнт покриття боргів	Оборотні активи+ витрати майбут. періодів/ усі зобов'язання + витрати майбут. періодів		$42861/1015+28587=1,448$	$87664+7050/1279+9607+64704=1,253$	-0,195
Співвідношення грошового поточного і грошового поточних зобов'язань	Сума чистого прибутку і амортизаційних відрахувань/ сума поточних зобов'язань (>0,3)		$6346+1858/28587=0,287$	$8069+2346/64704=0,161$	-0,126
Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань робочим капіталом	Робочий капітал/ поточні зобов'язання		$13259/28587=0,464$	$28731/64704=0,444$	-0,02

Підприємство під кінець року залежало від зовнішніх джерел фінансування: коефіцієнт автономії зменшився з 0,667 до 0,484 при нормативі $>0,5$; плече фінансового важеля збільшилося з 0,498 до 1,068 при нормативі <1 . Підприємство не може оперативно управляти власним капіталом: коефіцієнт маневреності хоча і збільшується з 0,223 до 0,270, однак нижче нормативу. За рядом показників ефективності використання ресурсів відзначається тенденція до зниження – рентабельність активів на 3,94%, коефіцієнт чистого виторгу на 0,007; коефіцієнт оборотності мобільних активів на 0,889. Частка активів, що визначають виробничий потенціал, скоротилася з 0,687 до 0,426, коефіцієнт зносу основних засобів збільшився з 0,306 до 0,328.

У цілому підприємство є платоспроможним: його оборотні активи погашають всі зобов'язання – коефіцієнт покриття при нормативі >1 склав на початок року 1,448 на кінець року 1,253.

Висновок до першої групи показників: аналізоване підприємство залежить від зовнішніх джерел фінансування: підприємство на початок року на 1 грн. власних засобів залучало 0,498 грн. позикових засобів, під кінець року залучення зросло до 1,068 грн. при нормативі <1 ; коефіцієнт автономії (тобто частка власного капіталу в загальній сумі джерел фінансування) знизився з 0,667 до 0,484 при нормативі $\geq 0,5$; коефіцієнт фінансової незалежності знизився з 2,007 до 0,936 при нормативі >1 , тобто знижується забезпеченість власними засобами, а коефіцієнт фінансової залежності зріс з 1,498 до 2,068 при нормативі <2 . Знижується частка майна, сформована за рахунок стійких джерел (з 0,679 до 0,558 при нормативі $\geq 0,75$). Ростає під кінець року і рівень довгострокового залучення позикових засобів і рівень концентрації залученого капіталу в цілому.

Висновок до другої групи показників: під кінець року можливість оперативного управління власним капіталом зросла, а саме, частка власних засобів, що знаходяться в мобільній формі збільшилася з 0,223 до 0,270, однак фактичний рівень нижче нормативу ($>0,5$).

Висновок до третьої групи показників: частка активів, що визначають виробничий потенціал знизився з 0,687 до 0,426, а ступінь зношеності основних засобів зростає і склала під кінець року 0,328, що свідчить про негативну динаміку виробничого потенціалу підприємства.

Таким чином, за двома з п'яти критеріїв варто визнати зниження фінансової стійкості підприємства і підприємство можна віднести до перехідного типу: від нестійкого до звичайного типу фінансової стійкості.

4 Оцінка виробничо-фінансового лівериджу

У фінансовому аналізі лівериджем називається оптимізація структури активів і пасивів підприємства з метою збільшення прибутку.

Розрізняють 3 види лівериджу:

- виробничий;
- фінансовий;
- виробничо-фінансовий.

Взаємозв'язок між обсягом виробництва, постійними, змінними витратами і прибутком виражає виробничий ліверидж. Виробничий ліверидж – це потенційна можливість впливати на прибуток підприємства шляхом зміни структури собівартості й обсягу випуску продукції.

Рівень виробничого лівериджу визначається відношенням темпів приросту прибутку до оподатковування до темпу приросту обсягу реалізації в натуральних або умовно-натуральних одиницях виміру:

$$L_n = \frac{\Delta\P\%}{\Delta V_{PI}\%} \quad (3.7)$$

Економічний зміст цього співвідношення полягає в тому, що воно показує ступінь чутливості прибутку до зміни обсягу виробництва.

Підприємства, що мають більш високий рівень виробничого лівериджу, є більш ризикованими з позиції виробничого ризику – ризику недоодержання і неможливості покрити видатки виробничого характеру.

Чим вище рівень умовно-постійних витрат щодо умовно-змінних, тим вище рівень виробничого лівериджу.

Розглянемо методику визначення й аналізу рівня виробничого лівериджу на наступному умовному прикладі.

Рівень фінансового лівериджу визначається відношенням темпів приросту чистого прибутку до темпів приросту прибутку до оподатковування:

$$L_{\phi} = \frac{\Delta \text{ЧП}\%}{\Delta \text{П}\%} \quad (3.8)$$

Він показує, у скільки разів темп приросту чистого прибутку вище темпу приросту прибутку до оподатковування. Це перевищення досягається за допомогою плеча фінансового важеля (співвідношення залученого і власного капіталу). Змінюючи плече фінансового важеля можна впливати на прибуток і прибутковість власного капіталу.

Фінансовий ліверидж пов'язаний з фінансовим ризиком – тобто ризиком, пов'язаним із нездатністю сплати відсотків по позиках.

Рівень фінансового лівериджу збільшується зі збільшенням частки залученого капіталу, при цьому підвищується розмах варіації рентабельності власного капіталу, чистого прибутку. Це свідчить про підвищення ступеня фінансового ризику інвестування за умови високого плеча важеля.

Таким чином, зміна структури капіталу у бік збільшення частки залученого капіталу викликає ріст фінансового ризику, хоча при цьому і досягається більш високий прибуток.

Розглянемо методику розрахунку і порівняльний аналіз рівня фінансового лівериджу за умови різної структури капіталу. Умовний приклад: при складанні таблиці досліджувалася зміна рентабельності власного капіталу при відхиленні прибутку на 10 % від базисного.

Виробничо-фінансовий ліверидж відбиває взаємозв'язок між виторгом від реалізації продукції, витратами виробничого і фінансового характеру і чистого прибутку, тобто це узагальнюючий показник взаємодії всіх трьох

факторів (виторг від реалізації продукції, витрати виробничого характеру, витрати фінансового характеру), що впливають на результативний показник – чистий прибуток:

$$L_{n\phi} = L_n * L_{\phi} \quad (3.9)$$

З формули (3.9) випливає, що виробничо-фінансовий ліверидж відбиває ризик, пов'язаний з можливою нестачею коштів для відшкодування виробничих витрат і фінансових витрат з обслуговування боргу.

По ВАТ «Одеський олійножиркомбінат» приріст обсягу реалізації склав 44,4% $(187060/129551*100-100)$, валового прибутку (прибутку до оподатковування) 0,7% $(9128/9066*100-100)$, чистого прибутку 27,2% $(8069/6346*100-100)$. Тоді:

$$L_n = \frac{0,7}{44,4} = 0,016$$

$$L_{\phi} = \frac{27,2}{0,7} = 38,86$$

$$L_{n\phi} = 0,016 * 38,86 = 0,62$$

Висновок: за умови існуючої структури витрат на підприємстві і структури джерел капіталу збільшення обсягу виробництва на 1 % забезпечить приріст валового прибутку на 0,016% і приріст чистого прибутку на 0,62%.

Кожен відсоток приросту валового прибутку призведе до збільшення чистого прибутку на 38,36%.

Розглянемо методику розрахунку всіх показників лівериджу на умовному прикладі (таблиця 3.19).

Таблиця 3.19

Визначення рівнів виробничого, фінансового
і виробничо-фінансового лівериджу

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Темп росту, %
А	1	2	3

Продовження таблиці 3.19

А	1	2	3
1.Обсяг продажу, виробів	1358	1517	111,7
2.Виторг від реалізації, тис. грн.	2200	2368	107,6
3.Загальна сума витрат, тис. грн.	1872	1955	104,4
4.Сплачені відсотки, тис. грн.	18	22	122,2
5.Прибуток до оподаткування, тис. грн. (2-3)	328	413	125,9
6.Податок на прибуток, тис. грн.	95	118	124,2
7.Чистий прибуток = виторг від РП – витрати виробничого характеру – витрати фінансового характеру.	215	273	127,0

$$Л_n = \frac{25,9}{11,7} = 2,214$$

Кожен відсоток приросту продукції за умови заданої структури витрат забезпечує приріст прибутку до оподаткування на 2,2%.

$$Л_\phi = \frac{27}{25,9} = 1,042$$

Кожен відсоток приросту прибутку до оподаткування (валового прибутку) призводить до збільшення чистого прибутку на 1,04%.

$$Л_{n\phi} = 2,214 * 1,042 = 2,307$$

За умови існуючої структури витрат на підприємстві і структури джерел капіталу збільшення обсягу виробництва на 1% забезпечить приріст валового прибутку на 2,2% і чистого прибутку на 2,3%.

5 Аналіз ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності підприємства. Оцінка імовірності банкрутства

Платоспроможність – можливість підприємства вчасно виконувати платіжне зобов'язання. Ліквідність – здатність підприємства перетворити свої

активи в грошові кошти для покриття боргових зобов'язань. Поняття платоспроможність і ліквідність взаємозалежні. Від рівня ліквідності підприємства залежить платоспроможність.

Недостатня ліквідність, як правило, означає, що підприємство не може скористатися новими вигідними комерційними можливостями. На цьому рівні недостатня ліквідність означає, що немає волі вибору, і це обмежує волю дій керівництва.

Більш значний недолік ліквідності означає, що підприємство не може оплатити свої поточні борги і зобов'язання. Це може призвести до інтенсивного продажу довгострокових вкладень і активів, а в найгіршому випадку – до неплатоспроможності та банкрутства.

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні активів, згрупованих за рівнем їхньої ліквідності та розташованих у порядку зменшення ліквідності з зобов'язаннями, згрупованих за термінами їхнього погашення і розташованих у порядку збільшення термінів.

Відповідно до методики Ізмайлової К.В., Бутинця Ф.Ф., Чумаченка Н. М. побудуємо баланс ліквідності.

Угрупування активів

A1 – високоліквідні – сума рядків 220-240 «грошові кошти і поточні фінансові інвестиції»;

A2 – швидколіквідні – сума рядків 150-210 – дебіторська заборгованість, що буде погашена за умовами договорів;

A3 – повільноліквідні – сума рядків 100-140 і 250 – запаси та інші оборотні активи;

A4 – важколіквідні – рядок 080 – активи, які передбачено використовувати більше 1 року + витрати майбутніх періодів.

Угрупування зобов'язань

П1 – найбільш термінові – сума рядків 530-610 – поточні зобов'язання по розрахунках;

П2 – короткострокові – сума 500-520 – короткострокові кредити і позикові засоби;

ПЗ – довгострокові – рядок 480 – довгострокові зобов'язання;

П4 – постійні – рядок 380 + 630 – зобов'язання перед власниками, формування власного капіталу.

Побудуємо баланс ліквідності підприємства(таблиця 3.20).

Таблиця 3.20

Аналіз ліквідності балансу, тис. грн.

Групи активів	На початок року	На кінець року	Групи зобов'язань	На початок року	На кінець року	Платіжний лишок (+) нестача (-)	
						На початок року	На кінець року
A1	3931	6009	П1	26537	63032	-22606	-57023
A2	15996	65731	П2	2050	1672	+13946	+64059
A3	22934	15924	ПЗ	0	9607	+22934	+6317
A4	46161	58700		60435	72053	-14274	-13353
Баланс	89022	146364	Баланс	89022	146364	-	-

Баланс підприємства вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються такі співвідношення:

$$A1 \geq P1; A2 \geq P2; A3 \geq P3; A4 \leq P4$$

Перша нерівність не виконується і має протилежний знак у порівнянні з оптимальним варіантом, тому ліквідність балансу і на початок, і на кінець періоду не є абсолютною. Але, не дивлячись на це, виконання четвертої нерівності свідчить, що підприємство дотримує мінімальних умов фінансової стійкості, наявності ВОК.

Слід зазначити, що на більшості підприємств не виконується перша нерівність, оскільки недоцільно при існуючих темпах інфляції містити в складі активів значну частину високоліквідних оборотних активів, що знецінюються в першу чергу.

Розглянута вище оцінка ліквідності балансу виражає здатність підприємства здійснювати розрахунки за всіма видами зобов'язань, але не дає представлення про можливості підприємства в плані погашення саме короткострокових зобов'язань. Тому для оцінки платоспроможності використовують три відносних показники ліквідності, що розрізняються набором ліквідних засобів, розглянутих як покриття короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яку частину короткострокової заборгованості підприємство може погасити найближчим часом(норматив $\geq 0,2$):

$$Л1 = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{поточні фінансові інвестиції}}{\text{короткострокові зобов'язання (4 розділ пасиву)}} \quad (3.10)$$

на початок року $3931/28587=0,138$

на кінець року $6009/64704=0,093$

відхилення $-0,045$

Коефіцієнт поточної (проміжної) ліквідності показує, яка частина короткострокової заборгованості може бути погашена за рахунок грошових і розрахункових засобів. Він відбиває прогнозовані платіжні можливості підприємства за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами (норматив $>0,6$):

$$Л2 = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{поточні фінансові інвестиції} + \text{розрахункові засоби} + \text{інші оборотні активи (сума рядків 150-250)}}{\text{короткострокові зобов'язання}} \quad (3.11)$$

на початок року $3931+15996+343/28587=0,709$

на кінець року $6009+65731+408/64704=1,115$

відхилення $+0,406$

Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) показує, яка частина короткострокової заборгованості може бути погашена всіма оборотними активами. Показує платіжні можливості підприємства, оцінювані за умови не тільки своєчасних розрахунків з дебіторами і сприятливої реалізації готової продукції, але і продажу в разі потреби інших матеріальних оборотних коштів(норматив (> 1-2):

$$ЛЗ = \frac{\text{Оборотні активи (другий розділ активу)}}{\text{короткострокові зобов'язання (IV розділ пасиву)}} \quad (3.12)$$

на початок року $42861/2858,7=1,499$

на кінець року $87664/64704=1,355$

відхилення -0,144

Коефіцієнт покриття короткострокових зобов'язань власним оборотним капіталом (норматив > 0,1):

$$Л4 = \frac{\text{ВОК(перший розділ пасиву “-“ перший розділ активу)}}{\text{короткострокові зобов'язання}} \quad (3.13)$$

на початок року $13259/28587=0,464$

на кінець року $19124/64704=0,296$

відхилення -0,168

Висновок: значення коефіцієнта абсолютної ліквідності як на початок, так і на кінець року є менше нормативного. Якщо на початок року підприємство могло погасити 13,8% короткострокових зобов'язань, то під кінець року вже 9,3%, тобто відзначається негативна тенденція до зменшення абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт поточної ліквідності на початок року склав 0,709 і свідчить про те, що за рахунок коштів і очікуваних фінансових надходжень (дебіторська заборгованість) могло бути погашене 70,9% поточних зобов'язань, що відповідає нормативові. На кінець року значення коефіцієнта зросло до 1,115, що свідчить про можливість повного погашення поточних зобов'язань за рахунок грошових і розрахункових засобів.

Коефіцієнт загальної ліквідності та покриття короткострокових зобов'язань власним оборотним капіталом і на початок і на кінець року відповідає нормативові, що підтверджує платоспроможність підприємства.

Аналіз кредитоспроможності

Кредитоспроможність – наявність у потенційних позичальників передумов для одержання кредитів, своєчасної сплати відсотків за користування ними й погашення основного кредитного боргу у встановлений термін.

У світовій банківській практиці при рішенні питання про надання кредиту діяльність позичальника аналізується за такими найважливішими напрямками, перші букви назви яких склали аббревіатуру CAMPARI:

- C – character – характеристика клієнту (особисті якості);
- A – ability – можливість повернення кредиту, займу;
- M – margin – маржа (дохідність);
- P – purpose –напрямок , на якій будуть витрачені кошти;
- A – amount – розмір займу (кредиту);
- R – return – умови повернення кредиту;
- I – insurance – страхування ризику неповернення кредиту.

Даний методологічний підхід, а також аналіз фінансового стану суб'єкта господарювання використовується при визначенні класу позичальника. Виділяють такі класи:

«А» - фінансова діяльність стійка і далі буде здійснюватися на такому ж високому рівні – позичальник надійний (не ризикований);

«Б» - фінансова діяльність гарна або дуже гарна, але відсутня впевненість у підтримці її на цьому рівні протягом тривалого часу (позичальник з мінімальним рівнем ризику);

«У» - фінансова діяльність задовільна і простежується чітка тенденція до погіршення (позичальник із середнім рівнем ризику);

«Г» - фінансова діяльність погана і простежується її чітка циклічність протягом коротких проміжків часу (позичальник з високим рівнем ризику);

«Д» - фінансова діяльність свідчить про збитки й очевидно, що не сума кредиту, ні відсоток по ньому не можуть бути оплачені (позичальники з повним ризиком).

У залежності від класу визначаються й умови кредитування: 1-2 – під мінімальний відсоток; 2 – на загальних умовах – ринкова процентна ставка, забезпечення заставою або гарантією; 3 – одержання кредиту проблематично - під максимальний відсоток, під максимальний коефіцієнт застави (співвідношення вартості застави до обсягу кредиту, іноді досягає 3-5).

Рейтингова оцінка фінансового стану і її критеріїв установлюються кожним комерційним банком самостійно з урахуванням вимог НБУ.

У навчальних цілях скористаємося спрощеною методикою, запропонованою Ізмайловою К.В. (таблиця 3.21).

Таблиця 3.21

Визначення класу позичальника

Коефіцієнти	Клас по нормативах			Факт. рівень показника на кінець року	Клас	Питома вага показника, %	Рейтингова оцінка показника
	1	2	3				
К абсолютної ліквідності	>0,2	0,15-0,2	<0,15	0,093	3	30	90
К поточної ліквідності	>0,6	0,5-0,6	<0,5	1,115	1	20	20
К загальної ліквідності	>2	1-2	<1	1,355	2	30	60
К автономії	>0,6	0>5-0,6	<0,5	0,484	3	20	60
Разом	X	X	X	X	X	100	230

Відповідно до методики рейтингової оцінки кредитоспроможності, розробленої Ізмайловою К.В., (див. також Ковбавюк М.Р., Шевчук Н.С.) до першого класу позичальників відносяться ті, хто набрав суму балів від 100 до 150;

До 2 – від 151-250;

До 3 - від 251- 300.

Аналізоване підприємство відноситься до другого класу, тому кредит може надаватися йому на загальних умовах.

Аналітична діагностика можливого банкрутства

Банкрутство є наслідком розвитку кризового фінансового стану, коли підприємство проходить шлях від епізодичної до стійкої (хронічної) неплатоспроможності. Передумовою банкрутства є тривалий нестабільний стан фінансів підприємства, неефективне їхнє використання.

Аналітична діагностика можливого банкрутства припускає вивчення:

- структури капіталу підприємства і коефіцієнтів фінансової стійкості;
- структури активів підприємства і коефіцієнтів платоспроможності;
- складу і структури фінансових зобов'язань за терміном погашення;
- стану довгострокових і короткострокових зобов'язань;
- періоду оборотності кредиторської заборгованості.

Аналіз і оцінка структури балансу підприємства проводяться на основі коефіцієнта ліквідності та коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами.

Структура балансу підприємства визначається незадовільною, а підприємство неплатоспроможним, якщо задовольняється одна з таких умов:

1. Коефіцієнт загальної ліквідності на кінець звітного періоду є меншим за 1.
2. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами є меншим за 0,1.

Треба, проте, наголосити на тому, що визнання підприємства неплатоспроможним зовсім не означає його негайної ліквідації. Це тільки попередня фіксація стану фінансової нестійкості, а відповідно – потреби забезпечення оперативного контролю за фінансовим станом підприємства і своєчасного вжиття заходів для виведення його з кризи.

За незадовільної структури балансу для перевірки реальної можливості відновлення платоспроможності підприємства розраховують коефіцієнт відновлення платоспроможності строком на 6 місяців за такою формулою:

$$K_{\text{відн.}} = \frac{ЛЗ_{\text{к}} + У/Т * (ЛЗ_{\text{к}} - ЛЗ_{\text{п}})}{2}, \quad (3.14)$$

де $ЛЗ_{\text{к}}$, $ЛЗ_{\text{п}}$ - значення коефіцієнта загальної ліквідності на кінець і початок звітного періоду відповідно;

$У$ – період відновлення платоспроможності, який дорівнює 6 місяцям;

$Т$ - тривалість звітного періоду в місяцях.

Якщо коефіцієнт відновлення менший за 1, то це свідчить про те, що підприємство в найближчі 6 місяців не має реальної можливості відновити платоспроможність.

Якщо значення коефіцієнта відновлення є більшим за 1, то це означає наявність у підприємства реальної можливості відновити свою платоспроможність протягом 6 місяців і що можна відкласти рішення про визнання структури балансу незадовільною.

Найбільш поширеним методом оцінки ймовірності банкрутства підприємства є запропонована американським економістом Е.Альтманом Z - модель на основі п'яти факторів:

$$Z = 1,2 \text{ Коб} + 1,4 \text{ Кчп} + 3,3 \text{ Кр} + 0,6 \text{ Кп} + 1,0 \text{ Кв}, \quad (3.15)$$

де Коб – частка оборотних засобів у активах, тобто відношення поточних активів до загальної суми активів підприємства;

Кчп – рентабельність активів, тобто відношення чистого прибутку звітного року і минулих років до загальної суми активів (ф.2,ряд. 220);

Кр – рентабельність активів, обчислена за валовим прибутком (ф.2,ряд.050);

Кп – коефіцієнт покриття за ринковою вартістю власного капіталу, тобто відношення ринкової вартості акціонерного капіталу (вся ринкова вартість акцій підприємства) до короткострокових зобов'язань (для підприємств, що не емітують акції, цей коефіцієнт розраховується, виходячи з величини статутного фонду і додаткового капіталу з урахуванням ставки дисконтування вартості акцій аналогічних підприємств);

Кв – віддача всіх активів, тобто відношення чистого доходу до загальної суми активів.

Коефіцієнти 1,2; 1,4; 3,3; 0,6; 1,0 – вибрано емпірично в результаті аналізу великої кількості підприємств.

Залежно від значення Z прогнозується ймовірність банкрутства:

- до 1,8 – дуже висока;
- від 1,81 до 2,7 – висока;
- від 2,8 до 2,9 – можлива;
- понад 2,9 – дуже низька.

Точність прогнозу в цій моделі протягом одного року становить 95%, двох років – 83%. Це досить висока точність, але недолік моделі полягає в тому, що її, по суті, доцільно використовувати тільки щодо великих компаній, які котирують свої акції на біржах.

Побудуємо модель можливого банкрутства для нашого підприємства (таблиця 3.22).

Таблиця 3.22

Прогноз ймовірності банкрутства

Показники	Розрахунок	На кінець року
Частка оборотних засобів у активах (Коб)	87664/146364	0,599
Рентабельність активів, обчислена за чистим прибутком (Кчп)	8069/146364	0,055
Рентабельність активів, обчислена за валовим прибутком (Кр)	38478/146364	0,263
Коефіцієнт покриття за ринковою вартістю власного капіталу (Кп)		

	(21305+36253)/146364	0,89
Віддача всіх активів (Кв)	187060/146364	1,278
Z - показник ймовірності банкрутства	X	3,476
Оцінка можливості банкрутства	X	Дуже низька

Отже, вірогідність банкрутства для підприємства дуже низька.

Окрім розглянутих формалізованих ознак, які дозволяють віднести підприємство до фінансово – неспроможного, існують різноманітні неформалізовані критерії, що дають можливість прогнозувати ймовірність потенційного банкрутства, серед яких виділяють основні та допоміжні.

До основних відносяться показники з низьким (несприятливим) рівнем або динамікою, які сьогодні або в найближчий перспективі можуть призвести до банкрутства. До їх числа відносять:

- прострочену кредиторську заборгованість по кредитах банку та позиках;
- низьку якість дебіторської заборгованості;
- тенденцію зниження коефіцієнта автономії і досягнення його критичного рівня;
- тенденцію зниження коефіцієнта ліквідності;
- дефіцит власного оборотного капіталу;
- низьку якість прибутку або значні збитки тощо.

До допоміжних критеріїв можна віднести показники та неформалізовані ознаки, низький (несприятливий) рівень або динаміка яких не є підставою для розгляду поточного фінансового стану як критичного, але вони сигналізують про можливість різкого його погіршення . якщо не будуть прийняті відповідні заходи. До них можна віднести:

- порушення ритмічності виробництва;
- тривалі зупинки виробництва;
- передбачливу інвестиційну політику;
- участь у судових розглядах сумнівного характеру тощо.

Перераховані основні та допоміжні критерії використовуються при внутрішньому (для своєчасного прийняття відповідних заходів щодо усунення виявлених симптомів) та зовнішньому (для адекватної оцінки укладених або передбачуваних договорів) аналізі.

6 Аналіз ефективності фінансово-господарської

діяльності підприємства

6.1 Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

Серед ресурсних показників рентабельності центральне місце займають показники рентабельності активів (капіталу). На їхній рівень і динаміку впливає вся сукупність виробничо-господарських факторів: рівень організації виробництва і управління; структура активів і їхніх джерел; ступінь використання виробничих ресурсів; обсяг, якість і структура продукції; витрати на виробництво і реалізацію продукції; прибуток від усіх видів діяльності та його використання.

Основними з них є:

1.Рентабельність активів (показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 грн. активів) =

$$= \text{Чистий прибуток} / \text{середньорічна вартість активів} * 100, \% \quad (3.16)$$

$$\text{Поперед. рік} \quad 6346/89022 * 100 = 7,13\%$$

$$\text{Звіт. рік} \quad 8069/146364 * 100 = 5,51\%$$

Відхилення -1,62% п.

$$2. \text{Рентабельність необоротних активів} = \text{чистий прибуток} / \text{середньорічна вартість необоротних активів} * 100, \% \quad (3.17)$$

$$\text{Поперед.рік} \quad 6346/46161 * 100 = 13,47\%$$

$$\text{Звіт.рік} \quad 8069/51650 * 100 = 15,62\%$$

Відхилення +1,87% п.

$$3. \text{Рентабельність оборотних активів} = \text{чистий прибуток} / \text{середньорічна вартість оборотних активів} * 100, \% \quad (3.18)$$

$$\text{Поперед.рік} \quad 6346/42861 * 100 = 14,81\%$$

$$\text{Звіт.рік} \quad 8069/87664 * 100 = 9,20\%$$

Відхилення -5,61% п.

$$4. \text{Рентабельність власного капіталу} = \text{чистий прибуток} / \text{середньорічна вартість власного капіталу} * 100, \% \quad (3.19)$$

$$\text{Поперд.рік} \quad 6346/59420 * 100 = 10,68\%$$

$$\text{Звіт.рік} \quad 8069/70774 * 100 = 11,40\%$$

Відхилення +0,72 % п.

Узагальнення результатів аналізу рентабельності капіталу за даними ф. 1 «Баланс» , ф.2 «Звіт про фінансові результати» наведено в таблиці 3.23.

Таблиця 3.23

Аналіз рентабельності капіталу підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення
А	Б	1	2	3
1. Чистий дохід (виручка)	х	129551	187060	57509
2. Фінансові	х	9066	9128	624

результати до оподаткування				
У тому числі:				
2.1.Від операційної діяльності	X	10288	30935	20647
3.Чистий прибуток (збиток)	X	6346	8069	1723
4. Дивіденди	X	-	-	-
5.Активи в розпорядженні підприємства	X	89022	146364	57342
у тому числі				
5.1.В основній діяльності	X	81445	135983	54538
6.Власний капітал	X	59420	70774	11354

Продовження таблиці 3.23

А	Б	1	2	3
6.1.статутний капітал	X	21305	21305	-
7.Рентабельність, %				
7.1. активів	Ряд.3/ /ряд. 5*100	7,13	5,51	-1,62
7.2.власного капіталу	Ряд. 3/ /ряд. 6*100	10,68	11,40	0,72
7.3.капіталу в основній діяльності	Ряд. 2.1/ ряд5.1*100	12,63	22,75	10,12
7.4. продукції	Ряд. 2.1/ ряд.1*100	7,94	16,54	8,6

7.5.акції	Ряд. 4/ ряд 6.1*100	-	-	-
-----------	------------------------	---	---	---

Рентабельність власного капіталу збільшилася на 0,72%; рентабельність капіталу основної діяльності – на 10,12%; рентабельність продукції – на 8,6%. Однак рентабельність активів зменшилася на 1,62%.

Зниження рентабельності активів на 1,62 п. п. і оборотних активів на 5,61 % п. свідчить про наявність резервів у використанні як активів у цілому, так і мобільної їхньої частини – оборотних активів, тобто факторів інтенсифікації виробництва і діяльності в цілому. Поряд з негативними тенденціями, відбулося поліпшення використання необоротних активів і власного капіталу, ріст їхньої рентабельності склав відповідно 1,87 % п. і 0,72 %. пунктів.

6.2 Загальна оцінка ділової активності підприємства

Ділова активність проявляється в динамічності розвитку підприємства, швидкості обороту засобів підприємства. Критеріями ділової активності є рівень ефективності використання ресурсів підприємства, стійкість економічного зростання, ступінь виконання завдання за основними показниками господарської діяльності тощо.

Однак, головним критерієм ефективності роботи підприємства є його прибутковість, тому, здійснюючи господарську діяльність підприємство повинно намагатись не лише прискорювати рух засобів, але й отримувати максимальну віддачу від цього проекту.

Аналіз ділової активності полягає у дослідженні рівнів і динаміки різноманітних фінансових коефіцієнтів – показників оборотності. Так як розмір річного обороту залежить від швидкості оборотних засобів, тому з розмірами обороту та, відповідно, із оборотністю пов'язана величина умовно-постійних витрат: чим швидший оборот, тим менша на кожен оборот припадає сума цих витрат.

Аналіз ділової активності проводиться у кілька етапів, що здійснюються у певній послідовності:

1. Загальна оцінка ділової активності як за якісними критеріями, так і за допомогою кількісних показників.

До якісних показників відносять: розмір ринку збуту продукції, наявність продукції, що експортується, репутацію підприємства тощо.

Кількісними абсолютними показниками ділової активності є обсяг реалізованої продукції (робот, послуг), прибуток, розмір активів, що тісно пов'язані між собою.

В процесі дослідження проводиться співставлення темпів зміни розміру прибутку, обсягу реалізації та активів. Оптимальним вважається наступне співвідношення, яке у світовій практиці отримало назву *«золоте правило економіки»*:

$$T_p > T_r > T_a > 100\% , \text{ де} \quad (3.20)$$

T_p - темп зростання (зменшення) прибутку

T_r - темп зростання (зменшення) обсягу реалізації

T_a - темп зростання (зменшення) вартості активів(валюти балансу).

Для аналізуемого підприємства:

$$T_p = 8069 / 6346 * 100 = 127,2\%$$

$$T_r = 187060 / 129551 * 100 = 144,4 \%$$

$$T_a = 146364 / 89022 * 100 = 164,4\%.$$

Сформоване співвідношення свідчить про неефективне використання активів, а ефективність діяльності підприємства знижується. Дане співвідношення означає наступний причинно-наслідковий зв'язок:

- якщо темпи зростання продаж (доходу) і прибутку більше темпів зростання активів, ефективність використання активів збільшується;
- якщо темпи зростання прибутку є більшими за темпи зростання обсягу продажу, це може бути результатом зниження собівартості;
- якщо темпи зростання прибутку більше темпів зростання активів, а темпи зростання обсягу продаж – менші, то підвищення ефективності

використання активів відбувалось тільки за рахунок зростання цін на продукцію (роботи, послуги);

- якщо темпи зростання прибутку і обсягу продаж більші темпів зростання активів, відбувається підвищення ефективності діяльності підприємства.

Необхідно враховувати, що при здійсненні вкладень в нові технології, технічне переоснащення, можуть виникнути відхилення від цього правила, так як значні капітальні вкладення можуть окупитися і принести вигоду лише через певний період часу, в перспективі.

Показники ділової активності дозволяють оцінити ефективність використання власних засобів підприємством і виражаються в оцінці оборотності активів підприємства.

Оборотність активів може оцінюватися:

- швидкістю обороту – кількістю оборотів активів підприємства або їх складових за період, який аналізується;
- періодом обороту – середнім строком, за який повертаються кошти, що вкладені у господарську діяльність підприємства.

На швидкість обороту впливають наступні фактори:

- обсяги діяльності підприємства;
- галузь економічної діяльності;
- тривалість виробничого циклу;
- кількість та різноманітність видів ресурсів, які споживаються;
- географія постачальників;
- система розрахунків за продукцію (роботи, послуги);
- платоспроможність клієнтів;
- якість банківського обслуговування;
- темпи зростання виробництва та реалізації продукції;
- облікова політика підприємства;
- кваліфікація менеджерів;
- інфляція тощо.

Основні показники ділової активності підприємства узагальнені в наступній таблиці 3.24.

Таблиця 3.24

Показники ділової активності

№	Показник	Розрахунок		Норматив; відхилення	Характеристика
		Поперед. рік	Звітний рік		
А	1	2	3	4	5
1.	Коефіцієнт оборотності активів = ЧД/середньорічна вартість активів	129551/89022=1,455	187060/146364=1,278	Зростання -0,177	Показує скільки разів за період обертається капітал, що вкладений в активи підприємства

Продовження таблиці 3.24

А	1	2	3	4	5
2.	Коефіцієнт оборотності оборотних активів = ЧД/середньорічна вартість оборотних активів	129551/42861=3,023	187060/87664=2,134	Зростання -0,889	Характеризує швидкість обороту оборотних активів підприємства за період, або суму доходу, яка отримується з кожної грн. активів
3.	Коефіцієнт	129551/	187060/	□ середньо	На скільки

	оборотності запасів = ЧД/ середньорічна вартість запасів	22591= 5,735	15516= 12,056	галузеve +6,321	ефективно підприємство розпоряджається своїми запасами
4.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу = ЧД / середньо- річна вартість власного капіталу	129551/ 59420= 2,180	187060/ 70774= 2,643	0,463	Відображає швидкість обороту вкладеного власного капіталу
5.	Коефіцієнт оборотності коштів в розра- хунках = ЧД / середньорічна вартість дебітор. Заборгованості.	129551/ 15743= 8,229	187060/ 61794= 3,027	Середньо галузеve 5,282	Показує кількість обо- ротів дебіторсь- кої заборго- ваності за пе- ріод. Як швидко підприємство отримує платежі

Продовження таблиці 3.24

А	1	2	3	4	5
6.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості =ЧД/ середньорічна вартість кредитор. заборгованості	129551/ 26537= 4,882	187060/ 63032= 2,967	Середньо галузеve -1,915	Як швидко підприємство погашає заборгованість
7.	Строк погашення дебіторської заборгованості	365/8,229 =44,4	365/3,027 =120,6	+76,2	-

	=365/п.5(днів)				
8.	Строк погашення кредитор. заборгованості =365/п.6(днів)	365/4,882 =74,8	365/2,967 =123,0	+48,2	-

Далі необхідно (таблиця 3.25):

- дати оцінку динаміки показників оборотності активів за даними ф. №1 «Баланс» та ф. №2 «Звіт про фінансові результати»;
- визначити тривалість виробничо-комерційного циклу та його зміну;
- порівняти оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості за товари та послуги.

Таблиця 3.25

Аналіз динаміки показників оборотності активів підприємства

Показники	Середній залишок, тис. грн.		Тривалість обороту у днях		
	Минулий рік	Звітний рік	Минулий рік	Звітний рік	відхилення
А	1	2	3	4	5

Продовження таблиці 3.25

А	1	2	3	4	5
1.Чистий дохід (виручка від реалізації)	129551	187060	X	X	X
2. Одноденна виручка	355	512	X	X	X
3.Активи підприємства – всього	89022	146364	251	286	35
у тому числі:					
3.1.Оборотні активи	42861	87664	121	171	50

з них:					
3.1.1. виробничі запаси	21478	14075	61	27	-34
3.1.2. незавершене виробництво	-	-	-	-	-
3.1.3. готова продукція	812	1164	2	2	-
3.1.4. дебітор. заборгованість за роботи, товари, послуги	13329	36640	38	71	33
3.1.5. грошові кошти	3931	6009	11	12	1
3.2. кредитор. заборгованість за роботи, товари, послуги	10113	20927	28	41	13
4. Тривалість виробничо-комерційного циклу (ряд. 3.1.1.+ряд.3.1.2.+ряд.3.1.3)	x	x	63	29	-34

Тривалість обороту в днях = середні залишки*365/обсяг реалізації, наприклад, на початок року тривалість обороту активів склала: $89022 \cdot 365 / 129551 = 251$ день.

Оборотність активів у звітному році в порівнянні з попереднім уповільнилася на 35 днів, що привело до додаткового залучення засобів у господарський оборот на суму 17920 тис. грн. ($35 \cdot 512$). Уповільнення оборотності відбулося по оборотних активах на 50 днів, дебіторської заборгованості за товари і послуги на 33 дня, кредиторської заборгованості за товари і послуги на 13 днів. Однак оборотність виробничих запасів прискорилося на 34 дня; тривалість виробничо-комерційного циклу скоротилася на 34 дня.

Ділова активність підприємства знизилася, про що свідчить зменшення коефіцієнтів оборотності активів на 0,177, оборотності оборотних активів на

0,889; оборотності дебіторської заборгованості на 5,282, а кредиторської на 1,915. І тільки оборотність запасів і власного капіталу має тенденцію до росту.

Взаємозв'язок між показниками рентабельності активів (капіталу) і показниками ділової активності (оборотності):

$$\text{ЧП/А}=(\text{ЧП/ЧД})\cdot(\text{ЧД/А}),\text{де} \quad (3.21)$$

ЧП- чистий прибуток;

ЧД – чистий дохід;

А – активи.

Регулювання рентабельності активів зводиться до впливу на чисту рентабельність продажу й оборотність активів:

$$\text{ЧП/СК}=(\text{ЧП/ЧД})\cdot(\text{ЧД/А})\cdot(\text{А/СК}) \quad (3.22)$$

6.3 Аналіз ефективності використання оборотних коштів

Ефективне використання оборотних коштів визначається їхньою оборотністю. Прискорення оборотності оборотних коштів має велике значення для забезпечення стабільності фінансового стану:

в 1-х – прибуток і обсяг реалізованої продукції безпосередньо залежать від швидкості обороту;

в 2-х – від швидкості обороту залежить розмір річного обороту, оскільки підприємство, що має невеликий обсяг оборотних коштів, але ефективно їх використовує, здатне робити такий же оборот, як і підприємства з великим обсягом засобів, але меншою швидкістю обороту;

у 3-х – з оборотністю пов'язана відносна величина витрат, зменшення яких знижує собівартість одиниці продукції;

у 4-х – прискорення обороту на тій або іншій стадії кругообігу засобів веде до прискорення на інших стадіях.

Оборотність оборотних коштів оцінюється:

1) швидкістю обороту – кількість оборотів, що роблять оборотні активи за аналізований період(коефіцієнт оборотності К):

$$K = \frac{\text{обсяг реалізації (чистий дохід)}}{\text{середньорічні залишки оборотних коштів}} \quad (3.23)$$

2) оборотність у днях – час повного кругообігу оборотних коштів:

$$Об = \frac{\text{середньорічні залишки оборотних коштів} * 365}{\text{обсяг реалізації}} \quad (3.24)$$

Прискорення оборотності приводить до додаткового вивільнення коштів з господарського обороту (одноденна виручка * число днів прискорення). Уповільнення оборотності веде до додаткового залучення коштів у господарський оборот (одноденна виручка * число днів уповільнення).

На зміну оборотності впливають два фактори:

- зміна середньорічних залишків оборотних коштів;
- зміна обсягу реалізації.

Виконаємо аналіз оборотності оборотних засобів. Виявимо вплив чинників на зміну оборотності оборотних засобів(таблиця 3.26).

Таблиця 3.26

Аналіз оборотності оборотних засобів

Показники	Середньорічний залишок оборотних засобів	Обсяг реалізації (тис.грн.)	Оборотність (днів)	Вплив чинників на зміну оборотності	
				кількість днів	чинники
А	1	2	3	4	5
1.За попередній рік	42861	129551	$(42861 * 365) / 129551 = 120,8$		

2.При середньорічних залишках звіт-ного року та при обсягу реалізації попереднього року	87664	129551	247	126,2	Збільшення середньорічних залишків обігових коштів
3.За звітний рік	87664	187060	171,1	-75,9	Збільшення обсягу реалізації
Загальне відхилення (р.3 гр.3 –р.1 гр.3)				50,3	

Оборотність оборотних коштів у звітному році в порівнянні з попереднім уповільнилася на 50,3 дні, у тому числі за рахунок збільшення середньорічних залишків оборотних коштів на 126,2 дні. Однак, збільшення обсягу реалізації привело до прискорення оборотності на 75,9 дня, але не змінило загальної тенденції.

Уповільнення оборотності в цілому привело до додаткового залучення засобів у господарський оборот на суму 25778 тис.грн. $(187060/365*50,3)$.

Визначимо резерв прискорення оборотності оборотних коштів ($По$):

$$По = О_{факт} - О', \text{де} \quad (3.25)$$

$О_{факт}$ – оборотність фактична;

$О'$ – оборотність умовна:

$$О' = \frac{(ОК - ОК') * 365}{Р_{ф} + Р'}, \text{де} \quad (3.26)$$

$ОК$ - середньорічні залишки оборотних коштів;

$ОК'$ - резерви мобілізації оборотних коштів;

$Р_{ф}$ - фактичний обсяг реалізації;

$Р'$ - резерв збільшення обсягу реалізації.

Таким чином, з урахуванням резервів мобілізації оборотних засобів $[31849 = 975 + 30874]$ (див. табл.3,5; табл.3.7) та резервів збільшення обсягу реалізації $[7280 \text{ тис.грн.}]$ (див.табл.2.6):

$$O' = \frac{(87664 - 31849) * 365}{187060 + 7280} = 104,8 \text{ дня}$$

Резерв прискорення оборотності (див.формулу 3.25):

$$Po = 171,1 - 104,8 = 66,3 \text{ дня}$$

Визначимо резерв мобілізації фінансових ресурсів (ФР') за умов мобілізації резерву прискорення оборотності оборотних коштів:

$$ФР' = Po * (Pф + P') / 365 \quad (3.27)$$

Таким чином, у нашому прикладі:

$$ФР' = 187060 + 7280 / 365 * 66,3 = 35300 \text{ тис.грн.}$$

Контрольні питання:

1. Наведить основні завдання, об'єкти та етапи аналізу фінансового стану.
2. Назвіть джерела інформації для аналізу фінансового стану.
3. Що таке ліквідність?
4. На які групи поділяються активи підприємства за ступенем ліквідності?
5. Які активи є найбільш ліквідними?
6. Чим зумовлюється фінансова стійкість підприємства ?
7. Сутність вертикального та горизонтального аналізу балансу.
8. Наведить методику аналізу причин зміни оборотних коштів.
9. Що визначають при аналізі дебіторської заборгованості ?
10. Як визначається власний оборотний капітал?
11. Як оцінити фінансовий стан, якщо власний оборотний капітал перевищує запаси та витрати підприємства?
12. Як розраховується чистий грошовий потік?
13. Чим характеризується достатність потоків грошових коштів?
14. Що таке функціонуючий капітал?
15. Як визначити тип фінансової стійкості?
16. Що характеризують абсолютні показники фінансової стійкості?
17. Які відносні показники фінансової стійкості характеризують незалежність від зовнішніх джерел фінансування?
18. Які показники можна обчислити, користуючись виключно інформацією, що міститься у балансі підприємства?
19. 3 якою метою здійснюється аналіз платоспроможності підприємства ?
20. Що являє собою показник виробничо-фінансового левериджу?
21. Розкрити економічну сутність поняття "кредитоспроможність".
22. Для чого застосовується індекс Альтмана?
23. Перерахуйте показники рентабельності активів(капіталу).
24. Наведить "золоте правило економіки".

25. Які показники відображають ефективність використання обігових коштів ?

26. Які чинники впливають на зміну оборотності оборотних коштів ?

27. Внаслідок чого відбувається вивільнення грошових коштів з обороту ?

Глосарій

Активи – ресурси, що контролюються підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Грошовий потік - неперервний процес руху коштів у часі та вимірник спроможності підприємства покривати свої витрати і погашати зобов'язання власними ресурсами.

Дебіторська заборгованість – це заборгованість підприємств, організацій, осіб даному підприємству.

Додатковий капітал – це джерело засобів підприємства, яке утворюється в результаті переоцінки майна або продажу акцій за ціною, вищою від їхньої номінальної вартості.

Зобов'язання - це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої призведе до зменшення ресурсів підприємства, які вміщують у собі економічні вигоди.

Капітал – це засоби, які є в розпорядженні суб'єкта господарювання для здійснення діяльності з метою одержання прибутку.

Кредитоспроможність – здатність своєчасно розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями.

Кредитоспроможність позичальника – це наявність передумов для одержання кредиту і здатність повністю та в установлений термін розраховуватися з банком за своїми зобов'язаннями.

Кредиторська заборгованість – заборгованість постачальникам ресурсів, персоналові підприємства з оплати праці, бюджетові, позабюджетним фондам.

Ліквідність активів – це величина, зворотна ліквідності балансу за часом перетворення активів у грошові кошти. Що менше необхідно часу для перетворення того чи іншого активу в грошову форму, то вища його ліквідність.

Ліквідність балансу – можливість суб'єкта господарювання перетворити активи в готівку і погасити свої платіжні зобов'язання.

Ліквідність підприємства – це фінансова гнучкість, тобто здатність позичати кошти з різних джерел, збільшувати акціонерний капітал, продавати активи, швидко реагувати на кон'юнктуру ринку.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) - показує, на скільки збільшилась величина власного капіталу підприємства за рахунок результатів його діяльності.

Основний капітал – це вкладення коштів з довгостроковою метою в основні засоби, фінансові інвестиції, нематеріальні активи, спільні підприємства та ін.

Оборотні активи – грошові кошти і їх еквіваленти, у використанні, а також інші активи призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу або протягом 12 місяців з дати складання балансу.

Операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції, товарів, послуг.

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Платоспроможність – це наявність у підприємства коштів для погашення ним у встановлений термін і в повному обсязі своїх боргових зобов'язань, які випливають із кредитних та інших операцій грошового характеру.

Позиковий капітал – це кредити банків і фінансових компаній, позики, кредиторська заборгованість, лізинг, комерційні папери та ін.

Резервний капітал - створюється згідно із законодавством або відповідно до установчих документів за рахунок чистого прибутку підприємства.

Рентабельність – це відносний показник дохідності, вигідності, прибутковості бізнесу.

Точка (пори́г) безбитковості – графічне зображення стану господарської діяльності компанії (фірми), що показує, за яким обсягом цієї діяльності чистий дохід від реалізації продукції (товарів, послуг) дорівнює сумі поточних постійних і змінних затрат (тобто досягається беззбиткова діяльність).

Фінансовий стан – це здатність (спроможність) підприємства фінансувати свою діяльність.

Фінансова стійкість підприємства – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику.

Літературні джерела

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні “ від 22.03.2000 року із змінами і доповненнями. – Господарське законодавство України. – К.: 2001. – 463с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 “Баланс”. Затверджене наказом Міністерства України від 31.03.1999, № 87.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати” затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999, № 87.
4. Ковальов В.В., Волкова О.Н. Аналіз господарської діяльності підприємства. М.: ПБОЮЛ Грішенко, 2000
5. Ковалев В. В. Финансовый анализ. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 502с.

6. Ковалев А. И., Привалов В. А. Анализ финансового состояния предприятия. Издание 2-е переработанное и дополненное. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1999. – 392 с.
7. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2002
8. Костенко Т. Д., Пидгора Е. О. Экономический анализ и диагностика состояния современного предприятия. – К.: ЦУЛ, 2005. – 400 с.
9. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003
10. Кругляк Б. С. и др. Экономический анализ предприятий. – Х.: ХГУ, 2004, – 420 с.
11. Мельник В.М. Основи економічного аналізу: Київ – 2003.- 460с.
12. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2003- 278 с.
13. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. – К.: Знання, 2004
14. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства. – 2-ге вид., стер. – К.: Алетра, 2003
15. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навчальний посібник. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 300 с.
16. Шиян Д.В., Строченко Н.І. Фінансовий аналіз: Навч. посібн. – К.: Видавництво А.С. К. 2003
17. Економічний аналіз: Навч. посібник: За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г.Чумаченко. – К.: КНЕУ, 2001